

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

**Hej, käre besökare!
Västgötabygdens förstasida finns på nästa sida!**

Tycker du att tidskriften är läsvärd rekommenderas att du satsar på en tidningsprenumeration!

Vid 1 ex. kostar 1-årsabonnemang 150:-

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista) rabatteras priset till 130:- / ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 VARA, Fax: 0512-33942, E-post:vasterg.hembygdsf@telia.com

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

PS! Tips till föreningar etc. Ge en prenumeration till föreningarnas hela styrelse, alla trotjänare, skolor, äldreboende och inte minst läkar- och tandläkarmottagningar m.fl !

Det kommer att uppskattas!

Västgötabygdens redaktionskommitté

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 2

Årgång 70

2015

Påskkäringarna i Asklanda heter Judit, Tova, Klara och Elsa.

Foto Leif Brunnegård

Hembygdsföreningarna i Vårgårda
sidorna 5 - 12

Profilen - Ewa Vikingsson
sidan 16

Hänt på bögda...
sidan 24

Foto:
Copyright
Kungahuset.se

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds
beskyddarinna

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Tankar i tiden - Gerhard Andersson	4
Vårgårda, från gård till kommuncentrum	5
Hol omnämns i pergamenthandskrifter	7
Horla, socknen där Säveån kröker	8
Kolmilan satte fart på Lena-Bergstena	9
Närunga Hembygdsförening yngst i kommunen	10
Äldsta föreningen är Svältornas Fornminnesförening	11
Södra Härene en bygd med anor	12
Nyheter på årets förbundsstämma	13
Bli gladare! Må bättre! Sjung mera!	14
Helt naturligt - Enögd Älgårspojke vargjägare	15
Profilen - Ewa Vikingson	16
Vid kungliga älven fastställdes freden	18
Luffare jag minns	19
Mjölhare kommer till Västergötland	20
Kulturarv och samverkan	21
Stora stenar vapen mot trilska norrmän!	22
Valborgsmässofirande i Närunga 1942	23
Hänt på bögda - Dimbo, Ullene, Gökhem, Ljungsarp, Vegby, Gösslunda, Götene och Västerås	24
Brölloppstal från 1885	28
Läsvärt i korthet	30
Studiekommittén informerar	31
Allmänna kungörelser	32

För redigering/layout svarar Leif Brunnegård, Asklanda Eke-
hagen, Vårgårda, och tidningen trycks hos Rydins Tryckeri
AB, Nossebro.

Utgivningstider är 22-28 februari, 22-25 april, 24- 27 juni,
25-29 augusti, 28-31 oktober, 28-28 november.

Senaste manusdag 6 veckor före utgivning.

Hemsida: www.hembygd.se/vastergotland

ISSN 0346-4954

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 70
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2015 150:-

Varifrån kommer artiklarna i detta
nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till
sidnummer i tidningen.

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen
jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på
tio personer som träffas ett par tre gånger per år och
har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre
som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex
Västgötabygden per år.

I det här numret är vi 25 skribenter och fotografer
som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör
det för att glädja andra och oss själva.

Du är också välkommen som medarbetare!

Ordförande har ordet

När jag skriver detta är det bara några dagar kvar till vårdagjämningen, veckan därpå ska klockan ställas om till sommartid igen. Tänker återigen på vad som inte blev gjort under vinterns mörka tid. Hade bestämt att sortera upp alla pappersdokument i travarna på skrivbordet, alla filer i datorn etc. Trodde också så ett bra tag! Men, det är fortfarande osorterat och i en stor oreda. Är rädd för att oredan kan spela otrevliga spratt framöver. Som tur är har vi Eva Mann som allt emellanåt ringer och frågar ”var det verkligen så det skulle vara”? I förra numret skrev jag att verksamhetsåret dittills varit

relativt lugnt. Det var då det! Under tiden är det någon som dragit ur proppen, dagligen drösar det in högvis med olika informationer, kallelser till möte i olika forum som vi deltar i, kalendern har blivit fulltecknad. Hur blev det så och ska det vara så? I alla fall, så har det på något sätt blivit så! Resten av året ser också ut bli avsevärt intensivare än föregående.

Vid något tidigare tillfälle har jag skrivit om förändringarna i civilsamhället och vad det kommer att innebära. På ganska kort tid har mycket nytt inträffat och vars villkor håller på att förändra den sociala tillvaron dels för alla ideella föreningarna, dels för vår privata del.

Det uppkommer nya spelregler inom den sociala ekonomin som gör det angeläget att ”vara närvarande” för att bevaka villkoren för föreningslivet. (Allt tyder på att Sverige snarare komplicerar handläggningen av olika stöd i stället för att underlätta).

För några år sedan bildades en ny paraplyorganisation, IKA (Ideell kulturallians) som en följd av att regionerna ser kulturområdet som en enhet med en röst i partnerskapet. IKA har under nationell nivå startat flera regionala samverkansmodeller, en del i nätverksform, andra som ideella föreningar. IKA nationellt består av ett 50-tal olika intressegrupper eller förbund som utövar alla former av kulturellt slag. Scenkonst, musiker, etniska grupperingar, bildningsförbunden i samverkan som exempel och ett antal fler. För Västra Götalands del bildas troligen IKA under våren!

Jan-Olof Berglund

Bilden av regelverk och förhållningssätt mellan det offentliga och ideella klarnar mer och mer. I förbundet inser vi att våra ideella krafter i styrelsen inte klarar allt som dyker upp.

Vill ni i föreningarna att vi ska ställa oss utanför eller förordar ni att vi bör finnas med? Vi vill gärna höra åsikter från föreningarna, lämna alla synpunkter som finns men tänk på att det kan bli både kallt och ensamt att stå utanför! Jag hoppas för vår överlevnad att ni förordar att vi finns med. Fortsätter därför att nöta på orden samverkan och därmed medlemsnyttan. Förhoppningen

är att i de forum där vi medverkar kan finna former för att ge stöd åt varandra och dela på arbetsinsatser och

medverkan. Jag skriver inte det här för att klaga, men inser att ända tills för några år sedan var det antagligen betydligt lugnare. Farten i samhället ökar allt efterhand. Behövde

föreningarna inte så mycket ekonomiska tillskott som jagas idag, eller hur var det för 15-20 år sedan?

Årsstämman

Årsstämma närmar sig! Från förra årets stämma hördes i stort sett enbart positiva omdömen och vi följer upp med liknande innehåll i år. I seminarierna försöker vi att väva in hembygdsrörelsens fyra ledord och hoppas verkligen att vi kan upprepa det positiva från fjolåret. En punkt som jag vill framhålla och vi lägger stor vikt vid är Föreningarna föreslår och styrelsen svarar! Hör av er med allt ni vill ha svar på!

Det ska bli mycket spännande att ta del av allas åsikter! All kritik, såväl positiv som negativ är viktigt för oss att höra! Varmt välkomna till stämman i Vårgårda!

Behöver antagligen inte fråga om ni minns ledorden! I alla fall, för påminnelsens skull, du känner väl igen de här? Medlemsnytta, Delaktighet, Synlighet och Samverkan.

Jan-Olof Berglund
Förbundsordförande

Föreningarna föreslår och styrelsen svarar!

Tankar i tiden ...

År 1969 flyttade jag tillbaka till min födelsebygd, som också är min mors hembygd. Det kändes bra, för jag hade tillbringat många skollov i dessa trakter, och var välkänd med bygden.

Ganska snart kom en morbror och sa Du är inte med i Hembygdsföreninga! Nej, sa jag. Då ska Du vara det och så var det klart. Efter ett par år kom han igen och sa Vi behöver lite folk i styrelsen och då blev det så. När han gick bort efterträdde jag honom som vice ordförande i föreningen. Intresset för hembygden och hembygdsrörelsen hade ju på så vis väckts och även gått i arv, och intresset har gradvis ökat. Min hembygdsförening heter Starrkärr - Kilanda Hembygdsförening.

När jag går omkring inne i byggnaderna och ser alla gamla föremål som finns där tänker jag på de människor som använt dem dagligen.

På en stock i taket i ett av husen hänger några slagor. Jag har haft möjlighet att se och framför allt höra när fyra äldre farbröder tröskade. Takten var härlig när slagorna dunkade i loggolvet. Det var en skön upplevelse. Bakom en ladugård vi har, finns det en tröskverksvandring, och inne i ladugården ett tröskverk. Stackars häst, tänker jag, som fick gå runt där i timmar.

Utanför Hembygdsföreningens område kör en skördetröska som tar av säd. Den är väldigt stor och bred. Den tröskar, sorterar och sprutar sen över spannmålen i en speciell vagn, för att sedan köras hem till gården och torkas. Det inbjuder ju till många tankar om nu och då, när man ser detta.

I stadgarna hos hembygdsföreningarna i Sverige finns meningar liknande; Hembygdsföreningens uppgift är att främja hembygdens kultur och att verka för vården av natur, landskap och miljö. Det känns därför underligt att vi har så svårt att nå ut till allmänheten och dess engagemang. Ibland tycker jag att både kommunen och skolan är svårflörtade, och inte kommer och tar del av det arv som vi har från förr med hus och framför allt föremål.

Vi är idag ett stort antal överåriga som är drivande

Gerhard Andersson

Ibland tycker jag att både kommunen och skolan är svårflörtade

i hembygdsrörelsen. Genom den studiecirkel som Hembygdsförbundet tagit fram tillsammans med Vuxenskolan, "Föreningsutveckling", hoppas jag att vi kan nå ut till föreningar och dess medlemmar

så att de ska föra vidare det arv som vi fått att förvalta.

Jag är född optimist, och jag ser ljusst på den tid vi har framför oss.

Gerhard Andersson.
Älvängern

Klok morbror

När jag läser om hur Gerhards morbor värvade en ny medlem till Starrkärr - Kilanda Hembygdsförening funderar jag över om vi inte är fler som kunde göra likadant. Kanske är det bara en enkel fråga som behövs för att öka medlemsantalet i Din och min förening.

Leif Brunnegård

Vårgårda

från gård till kommuncentrum

Vykort från 1950. Kungsgatan i Vårgårda med hotellet i förgrunden som också inrymde postkontoret och Handelsbanken.

I gamla tider fanns i Siene socken en liten gårdsby som hette Vårgårda. Gårdarna slogs samman i mitten av 1700-talet till en större enhet, Vårgårda herrgård. 1840 köptes herrgården av Fredrik Sundler, en entreprenör som bland annat byggde vägar, järnvägar, stationshus och kyrkor i Värmland, Västergötland, Halland och Skåne. Större delen av dessa byggnationer genomfördes under tiden han bodde på Vårgårda herrgård och han gjorde därmed namnet Vårgårda tidigt känt, långt innan järnvägen och stationen i Vårgårda byggdes. Under denna tid hann han samtidigt att uppföra nya byggnader på gården och att anlägga ett antal rörelser vid vattenfallet i Säveån. Då några av Sundlers järnvägsarbeten gått med förlust sålde han gården 1856.

Tack vare en kraftfull insats av Fredrik Sundler fick Vårgårda sin järnvägsstation. Det första tåget kom till Vårgårda år 1857 och detta årtal brukar ses som startåret för Vårgårda. Runt den nya stationen kom samhället att byggas upp. Fredrik Sundler, som blev den förste stinsen i Vårgårda, var även pådrivare och initiativtagare till inrättande av handel, post, bank och bibliotek. Vid järnvägsparken i Vårgårda reste Vårgårdatraktens hembygdsförening 1991 en minnessten över Fredrik Sundler.

Fredrik Sundlers liv som Vårgårdas grundare, godsägare, väg- bro- och kyrkobyggare, järnvägspionjär och riksdagsman beskrivs i Lars-Åke Kempes bok Fredrik Sundler En märklig man 1798 – 1868.

Vårgårda kommun

År 1952 bildades Vårgårda kommun av dåvarande

socknarna Bälinge, Skogsbygden, Lena, Bergstena, Fullestad, Hol, Horla, Siene, Algutstorp, Kullings-Skövde, Södra Härene, Tumberg, Närunga, Ljur, Ornunga, Asklanda, Kvinnestad och Landa. Detta var en av de största sammanslagningarna i länet. Bälinge kom senare att tillhöra Alingsås men i övrigt är kommunen intakt sedan bildandet 1952.

Gammal bygd

Trakterna runt Vårgårda samhälle har en mycket äldre historia och de talrika fornminnena vittnar om att bebyggelse fanns här redan på stenåldern. Både på eller i närheten av Tumbers hembygdsplats finns det gravfält, bautastenar, domarringar med mera. I Galstads by inte långt ifrån hem-

bygdsplatsen fann man 1950, i en grusgrop, det mest uppmärksammade fornfyndet som hittats i Vårgårda-bygden på senare tid. Det är en kult-/ceremoniyxa samt delar av sex stycken halsringar av brons. Fyndet, som finns på Göteborgs arkeologiska museum är daterat till år 1000 – 500 f. Kr.

Vårgårda hembygdsförening

Vårgårda hembygdsförenings historia är dock av betydligt nyare datum. Efter år av diskussioner startades 1982 Vårgårdatraktens hembygdsförening. Föreningens verksamhetsområde omfattar socknarna Tumberg, Kullings-Skövde, Algutstorp och delar av Landa. Föreningen ändrade senare namn till Vårgårda hembygdsförening.

Hembygdsplatsen i Tumberg är mycket vackert belägen i utkanten av Vårgårda samhälle. På platsen finns förutom många fornminnen även ett antal byggnader. En pärla är det lilla skolmuseet, som rymmer både skolsal och lärarinnebostad. Här finns också en Blåbandslokal, som med all inredning intakt, flyttades hit från Tumberg en julnatt 1986. Den nya fina Tumbergstugan är samlingsalen för många aktiviteter som till exempel film- och bildvisningar och föreläsningar.

Under 1200-talet byggdes på en gruskulle i Tumberg en kyrka, en av de minsta medeltidskyrkorna i området. Kyrkan var i bruk i 300 år och upphörde att fungera som kyrka omkring år 1560. En utgrävning av Kyrkkullen genomfördes under 1960-talet, bland annat fann man då en del av en runsten, som använts som

Skolmuseet i Tumberg. Den lilla byggnaden inrymmer både skolsal och lärarinnebostad.

byggmaterial när man byggde kyrkan. En minnessten restes 1952 vid platsen för Tumbers kyrka.

Varje vår sker det luntning vid Kyrkkullen. På området växer backsippor och luntning eller hård betning är en förutsättning för att backsipporna ska fortsätta att växa på området.

Sedan 1986 firas nationaldagen, tidigare Svenska flaggans dag, traditionsenligt på Tumbers hembygdsplats. 2014 års nationaldagsfirande bjöd på folkdans, musik och sång av Fredrik Kempe samt nationaldagstal. Naturligtvis serverades kaffe och nationaldagsbakelse.

Ett vårtecken. Luntningen på Kyrkkullen är ett säkert vårtecken i Tumberg.

Även flera aktiviteter återkommer årligen som surströmmings- och gröttfest samt en aktivitetsdag med utställningar, tunnbrödsbakning på häll och herrklippning i en frisersalong ”från förr i tiden”.

Vårgårda hembygdsförenings målsättning är att skapa goda länkar mellan dåtid, nutid och framtid. Strävan är också att skapa aktiviteter som är intressanta för alla åldrar så att kunskap om samhällets historia lever vidare.

*Margareta Rehn
Vårgårda*

Två märkesvaror från Vårgårda

Från 1860-talet och fram till i slutet på 1980-talet var Vårgårda havregryn en känd produkt över stora delar av Västergötland. I mitten på 1900-talet gick det en smalspårings järnväg från Grynkvärnen till järnvägsstationen. Bilden är tagen på Vårgårda Utställningen 1948. En annan känd produkt var Vårgårda Rostat Ris som också kom från familjen Heymans grynkvarn.

Dagens märkesvaror från Vårgårda är bilsäkerhetsbälten och airbags från Autoliv. I slutet på 1950-talet började bröderna Stig och Lennart Lindblad sin tillverkning som en hemmaindustri, numera är det ett världsomspännande företag

Leif Brunnegård

Hol omnämns i pergamenthandskifter

Namnet Hol härstammar från ett fornnordiskt namn och betyder ”låg jordhöjd omgiven av vatten” och är tidigt känt, redan av vikingarna. Hol är det namn från Kullingshärad som förekommer mest i pergamenthandskrifter.

Norr om Hol hade isen en jökelport, där isälven forsade fram. Den två km långa åsen som kallas Hols och Bänes hed bildades då. Här finns en stor grusgrop där SJ tagit grus i många decennier. När gruset är slut planeras här för Hols första sjöar.

För cirka 8000 år sedan har troligen de första jägarfolken kommit till Hols hed. På Sävån, den före detta isälven, kunde folk ta sig in i landet. Här var det lättbrukad sandjord. En 7000 år gammal sten- yxa har hittats. Hols hed är Västergötlands till ytan största gravfält.

De sju stora gravarna är från bronsåldern, 1500 – 500 f.kr. Mest känd är Store Hög från vilken man har en vacker utsikt över byn.

Ett hundratal gravhögar är från järnåldern som började 500 år f Kr. Här finns också en domarring och två bautastenar, resta stenar. Idag är Hols gravfält, som också kallas Hols gärde, ett populärt utflyktsmål.

Leder

Hols hembygdsförening har sin årliga tipspromenad här. Hollederna går genom Hols gärde med start och mål vid skylten vid kyrkan..

Längs Grönängsgatan ser man gårdarna på Berg och Sandraden, Sannera, som visar att de olika skifteslagarna inte genomfördes helt. Gårdarna har i stället utskiften. Slutscenen i filmen Tuppen inspelades på Grönängsgatan 1980. Transformatorn var då en smal, hög, röd byggnad.

Kyrkan

Vi fortsätter genom stigluckan, överbyggd kyrkogårdsgrind, till Hols kyrka som troligen ligger på en gammal kultplats och är från slutet av 1100-talet och början av 1200-talet. Enligt sägen plundrades kyrkan år 1612 av danskarna och de använde den då till stall. En inmurad hästska påminner om detta. Ett annat minne av danskarna är en gammal järnbeslagd dörr med 16 kulhål.

År 1776 skedde en stor renovering av kyrkan och den fick ett torn, takryttare, istället för klockstapel. Vid senaste reparationen hittades en runsten som var inmurad i väggen. Den står nu rest på norra sidan av kyrkan. En informationstavla berättar om runstenen.

Gott om fornlämningar. Domarringen är en av de många fornlämningarna som vittnar om en bygd med anor.

Eldsjäl

Hols hembygdsförening bildades 1981 och Eric Carlsson var en drivande eldsjäl. En torpinventering har gjorts som på sikt kommer att läggas upp i bygdebånd. Hols Hembygdsförening har inga egna byggnader, utan vi är i Hols församlingshem vid våra sammankomster. Vägkyrkan i Hol är ett samarbete mellan kyrkan och hembygdsföreningen.

Bygd i förändring

Hol har gått från att vara en ren familjejordbruksbygd på 50-talet till företagsbygd i dag. Bygdens prästgårdar, affärer och missionshus är i dag bostäder eller har annan verksamhet. Mellan kyrkan och skolan finns ett bostadsområde. Några bor då på Fornåkersvägen. Många fornminnen har gjort att det har varit svårt att få byggnadstillstånd för en villa. Därför fattas det en generation i Hol.

Hols skola och förskola ligger fint belägen. Här låg förr också Ekhagens festplats.

Vägen förbi skolan hette förr riksväg 6. Efter ombyggnaden på 50-talet blev det E3 och sedan E 20. Nu projekteras en motorväg uppe i skogen. Hols IF, som bildades valborgsmässoafton 1944, har klubblokal och fina planer. Hols IF samarbetar nu med Sävens BK.

*Text Ingalill Carlander
Foto Stig-Ove Svensson
Hol*

Horla

socknen där Säveån kröker

Klemod. Horla medeltidskyrka är en mycket välbevarad helgedom.

Horla ligger i ett vackert kuperat landskap sydväst om Vårgårda tätort. Här bor idag mellan 400-500 personer. Många är unga barnfamiljer som flyttat tillbaka till sin hembygd.

En krök

Som en jätteorm slingrar sig Säveån från Övratorp i söder förbi Melltorp, Kärtared, Horla och Finnatorp norrut mot Siene.

Sockennamnet Horla är mycket gammalt och nämns redan år 1421, men då som Hörla. Namnet har skiftat under årens lopp. Enligt Kungliga ortnamnskommittén kommer namnet av ett okänt ord "hornla" bildat till horn i betydelsen hörn, krök, kanske till följd av den stora krök som Säveån gör i Kärtared.

Kyrkan

Horla Kyrka från 1100- eller 1200-talet (därom tvista de lärde) är en av landskapets bäst bevarade medeltidskyrkor och ligger vackert belägen i byn, triumfbågen i kyrkan är kvar, tack vare att det var fattigt i byn så man hade inte råd att riva den. Kyrkan har en separat klockstapel som renoverades under 2012 med tjärade spåner som förr i tiden.

Vid den natursköna Storsjön uppför Equmeniakyrkan en ny kyrkolokal som kommer att invigas under senare delen av 2015. Området runt den nya kyrkan används till olika fritidsaktiviteter, bland annat fotboll, beachvolley, frisbeegolf och bad. Här genomförs också i augusti varje år Horla Triathlon med hundratals deltagare.

Utflyktsmål

Ett fint utflyktsmål är Yxnås naturreservat, här finns ett litet soldattorp i hjärtat av det natursköna och enligt gammal sed hävdad landskap i orörd natur. Här ordnar Horla hembygdsförening andra söndagen i advent en vandring till stugan där barnen kan lämna sina önskelistor till tomten.

Fornlämningar

Horla är rikt på fornlämningar. En hällkista och gravrösen från bronsåldern är funna. Från järnåldern finns fler gravfält, stensättningar och domarringar. En domarring ligger bredvid vägen in till Hembygdsgården.

Horla Hembygdsförening

När Vårgårda kommun inte längre hade behov av skolbyggnaden, erbjöds sockenborna att ta över byggnaden som då blev hembygdsgård. Hembygdsföreningen bildades år 1968. Senare byggdes en ladugård med samma utseende som de ladugårdar som fanns på många torparställen, den är försedd med loge, skonke och körhus med tröskverksvandring. Byggnaden fungerar nu som museum för gamla redskap och verktyg.

En torpinventering har utförts och den resulterade i att över nittio torp och stugor dokumenterades i boken Torp och torpare i Horla Socken. Föreningen har även satt upp skyltar som visar var det bott människor under en epok i vår sockens historia.

Text Margareta Gustafsson

Foto Ove Ritzby

Kolmilan satte fart på Lena-Bergstena

Allt klart. Kolmilan 2014 förberedd för tändning. En sista inspektion av kolmilan inför tändningen har gjorts av Barbro Johansson och Dan-Ove Svensson.

Hembygdsföreningen bildades 1981. De första 25 åren hölls alla sammankomster i Lena församlingshem, men när idén dök upp om att bygga en kolmila blev detta också början till en hembygdspark. Föreningen fick tillgång till mark som låg på en allmänning vid Lena hed, utefter vägen mellan Östadvädd och Lagmansholm. Marken röjdes och förråd, serveringsstånd och sittplatser iordningsställdes på våren 2009 och den första kolmilan kunde tändas. Därefter har ett före detta sol-

Kolbullar, mycket populärt inslag under kolmileveckan.

dattorp flyttats dit och renoverats, en kolar-koja byggts, portal och staket satts upp och det har blivit en trivsamt park där mycket verksamhet pågår. Fortfarande måste dock större samlingar ske i församlingshemmet men under sommarmånaderna och vid studiecirkel, måndagscafé, stickcafé och dylikt räcker soldattorpet till. Föreningen gläds åt att ha många aktiva medlemmar som gärna hjälper till.

Kolmilan

Kolmilan som reses varje år har blivit hembygdsföreningens största aktivitet. I år är det sjunde året i rad som tändningen sker första fredagen i maj. I år dock flyttad till 8 maj. Att resa, tända och vakta en mila är en gammal konst och något som tar många år att lära.

Blåkällan ger liv i bygden

Thorsten Lenne, 101 år gammal, är en bland de personer som ligger bakom Östadväddens utnämning till tätort 1995. Han insåg tidigt att befolkningen bara minskade i bygden, från sekelskiftet till början av 1960-talet med cirka 40 procent och att något måste göras åt detta. Söder om byn ligger Blåkällan, ett artesiskt källområde, som ger stora mängder vatten av hög kvalitet. Östadvädd vatten och avlopp bildades 1959 och därefter planerades nybyggnationer i centrala delen av Östadvädd. Flera områden med bostadsrätter har tillkommit och inflyttningen ökat. Lena skola har därför ett flertal gånger byggts ut och barnomsorgen likaså. Östadvädd lanthandel har också etablerat sig här 2009.

Fridas stuga

Bergstena har något så ovanligt som en ryggåsstuga som ligger på sin ursprungliga plats. Här bodde Frida fram till sin död 1937. Stugan har stått öde sedan dess men den är med sin inredning i samma skick som då Frida bodde där; trasmattor på golvet, byrå framme i vänstra hörnet, bord framför gavelfönstret och säng vid högra långväggen med pottan under. På bordet ligger den stora familjebibeln, pastoratets predikoturer för 1937 och porträtten av släktingarna i Amerika.

Marianne Svensson

Nårunga Hembygdsförening yngst i kommunen

Namnet Nårunga finner man första gången år 1347 men de första människorna fanns här långt tidigare vilket en mängd av fasta och lösa fornminnen vittnar om. De flesta fyndplatserna finns i anslutning till Säreån och består av gravfält och hällkistor, bautastenar och den sägenomspunna staden Norvalla.

Den första kyrkan var av trä men ersattes av en stenkyrka som flera gånger tillbyggts. Den nuvarande kyrkan togs i bruk år 1851 och är gemensam för Nårunga, Ljur och Skogsbygden.

Skiftande natur

Nårunga socken är mycket kuperad med dalar och höjder med en höjdskillnad mellan 130-230 meter, djupa skogar, många små sjöar och stora mossar. I väster har vi Säreån och i öster gränsar socknen mot sjön Säven. Jordbruk och boskapsskötsel har varit inkomstkällorna på de små gårdarna har gett befolkningen dess utkomst i många fall kombinerat med olika bisysslor

Vår förening

I vår hembygdsförening som bildades år 2000 försöker vi dokumentera torp och gårdar Vi sätter upp skyltar där det en gång varit bebyggelse och där det kanske bara är några grundstenar kvar. Den strukturomvandling som vårt område har genomgått är det viktigt att vi tar tillvara på och minns våra förfäders insatser. År 2002 invigdes den nya gångbron över Säreån vid Häradsvad, välbekant sedan det omtalade slaget vid Herrevadsbro.

Fyra stycken välkomstskyltar har också satts upp. Välkommen till Nårunga med olika landskapsmotiv.

Kändisar från Nårunga

Några av de mest kända Nårungaborna från gången tid kan vi nämna Lars Andersson i Tränningen som på mitten av 1700 talet fick Konungens medalj för välskött och idogt arbete på sin gård. Vidare kan vi nämna om Emanuella Carlberg, hon brukar räknas som pionjären framför andra inom vården av utvecklingsstörda. Hon föddes år 1829 som sjätte barnet i en prästfamilj i Nårunga.

Hembygdsföreningen anordnar trivsel- och hembygdskvällar med olika medverkande, berättarkvällar samt någon kvällsutflykt till någon hembygdsgård och museum vilka är mycket uppskattade.

Hembygdsföreningen vill fortsatt lyfta fram vår hembygd med hela dess spännande historia och medverka till en levande landsbygd.

Souvenir. Arvet efter Arn, Jan Guillous avslutande del av Arn-serien, utgiven våren 2001, börjar och slutar med slaget vid Herrevadsbro, där Birger Jarl år 1251 besegrade upproriska stormän understödda av en legohär. Guillou placerar händelsen till Häradsvad vid Säreån i Gäsene härad, Nårunga socken. Detta tvärtemot vedertagen uppfattning, som förlägger den till Herrevadsbro vid Kolbäck i Västmanland.

Seth Sjöblom är aktiv i Nårunga Hembygdsförening och dessutom markägare där Herrevadsbro ligger. Han kontaktades av Vägverket om den "felstavade" skylten. den måste bytas ut. Seth fick de gamla skyltarna som gåva av Vägverket. Du kan läsa mer om detta i Västgötabygden nummer ett 2007.

Originellt museum

Vad har Paris, Helsingfors och Ljurhalla gemensamt? Svaret är ett missionshistoriskt museum.

Åren 1928-1938 var John Frejrud pastor i Ljurhalla labygden. Han började samla föremål och böcker från den tid då väckelsen drog fram i bygden.

I anslutning till den nya missionskyrkan byggdes det nya museet som invigdes den 16 oktober 1994. När man kommer in i museet kommer man in i Stora salen som påminner om ett gammalt missionshus med predikstol, tramporgel, träbänkar och den stora vedkaminen. Utmed väggarna finns också en del av den stora samlingen. I lilla salen hittar man föremål från smygbränningsens tid, men här finns också välfyllda bokhyllor och bildskärmar. Nere i källaren har man ett brandsäkert arkiv och här förvaras skrifter och böcker.

*Text Seth Sjöblom
och Kjell Sandblom
Foto Leif Brunnegård*

Äldsta hembygdsföreningen heter Svältornas Fornminnesförening

Hembygdsgården Kyrkebol är centrum för vår verksamhet. Gården ligger granne med Ornunga gamla kyrka.

Hembygdsgården Landa Stora. Boningshuset, en så kallad framkammarstuga är från 1802. Ladugården är en byggnad i skiftesverk.

Svältornas Fornminnesförening är Västergötlands Hembygdsförbunds äldsta hembygdsförening. Den bildades 1905 för att rädda Ornunga gamla kyrka från att rivras.

Då fanns inte ordet hembygdsförening, därför blev namnet fornminnesförening. Föreningen omfattar socknarna Asklanda, Kvinnestad, Landa och Ornunga. Bygden ligger i ett område som kallas Svältorna. Här fanns stora ekskogar som skövlades på 1700-talet och det blev stora ljunghedar, svältor.

Utvandring

Under 1800-talet och början av 1900-talet var familjerna stora och arbetstillfällena få. Detta bidrog till att många i bygden utvandrade till USA i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

Moderniteter

Man var tidigt i gång med skolundervisningen och socknarna Asklanda, Ornunga och Kvinnestad samarbetade tidigt i skolfrågor.

Att det var viktigt med en affär i socknen insåg man tidigt och för drygt 100 år sedan fanns det butiker i Asklanda, Kvinnestad och Landa och Ornunga. Den sista försvann i början av 1970-talet. Både poststationen och telefonstationen hette Asklanda, men poststationen låg i Asklanda och telefonstationen i Ornunga.

När man fick elektricitet i bygden 1928 kom också den första industrin, Hallenberts Stegfabrik. Honungsförmedlingen i Ornunga var också en känd rörelse långt

utanför våra sockengränser. I mitten av 1900-talet var fisklådstillverkning vanlig på många gårdar i bygden,

Skjutfältet

Remmene skjutfält, som kom till på 1800-talet har periodvis vållat bekymmer i bygden då militären behövt öka sitt verksamhetsområde. Det innebar att en del familjer fick lämna sina gårdar som varit i familjens ägo i flera generationer. I slutet på 1900-talet rådde byggnadsförbud runt skjutfältet, vilket hindrade folk att få bygga på släktgården.

Levande bygd

Vi som har förmånen att bo här bor verkligen i en levande landsbygd. Här finns många barnfamiljer, vi har en bygdeskola där våra barn går till och med sjätte klass. I anslutning till skolan finns en fin allaktivitetshall som kommunen och bygdens föreningar byggde tillsammans. Missionskyrkan, EFS och Svenska Kyrkan har livlig verksamhet för både yngre och äldre.

Vår förening är också livlig och speciellt uppskattat är vårt midsommarfirande som vi gör tillsammans med Byalaget och Equmenia. Våra fem lördagssamlingar direkt efter midsommar på hembygdsgården Kyrkebol bjuder på ett varierat program och varje samling avslutas med en Helgsmålsbön i Ornunga gamla kyrka. Varje år sedan 1973 ger vi ut en årsskrift som speglar bygden. Välkommen att hälsa på oss, både i föreningen och i bygden.

Leif Brunnegård

Södra Härene en bygd med anor

Kyrkoruinen. Härene gamla 1200-talskyrka förstördes i en brand 1905.

kyrkan samt Härenegården, vilket är hembygdsföreningens gård, så har det genom tiderna legat hela fyra affärer, ett pensionat, ett postkontor och två mejerier samt en kvarn i socknen. Det är också en bygd full av kultur och sägner, allt från jättar och troll som sägs ha skapat jättegrytor och kastat bauta-stenar för att tysta kyrkklockorna, till en spökande liten gumma som steker pannkakor under Södra Härene bro! Den gamla kyrkan i Södra Härene, som började byggas redan på 1200-talet, brann ner 1905 och vår nya kyrka stod färdig fem år efter det. Många historier och sägner om varför båda dessa kyrkor kom att ligga där de gör finns också dokumenterade.

Södra Härene hembygdsförening bildades den 24 februari 1983 och hade redan från starten närmare 100 medlemmar, vilket var imponerande eftersom detta då var hälften av socknens invånare. Vår hembygdsförening fortsätter att vara aktiv, idag med 200 medlemmar, många är medlemmar fast de flyttat från socknen. Vi håller regelbundet möten och festligheter, där hela bygden är med, gamla som unga. Så vad är det då som gör att så många Härenebor är aktiva i hembygdsföreningen och så stolta över sin hembygd?

Bygd med anor

Södra Härene socken är en bygd med anor. Socken ligger mitt i Västergötland, med en areal på 3 054 km². Med sina cirka 200 invånare är Södra Härene en relativt liten socken. Men bygden har en rik historia som sträcker sig långt tillbaka i tiden, ända till yngre stenåldern. Man tror att människor började att bosätta sig i trakten omkring 3000-1500 f.Kr, tack vare ån Nossan som rinner genom hela socknen. Kvar från dessa tider har vi idag en mängd olika fornminnen vilket gör Södra Härene till en av Sveriges mest fornminnestäta socknar, med bland annat fyra hällkistor från stenåldern, inklusive Jättakullen som är den mest kända hällkistan och den största i Norden. Man finner även fornminnen från brons- och järnåldern bland annat ättehögar, bronsåldersrösen, gravhögar och bautastenar.

Även om det idag inte finns många samlingsplatser i Södra Härene, förutom Missionskyrkan och Svenska

Nordisk savann

Södra Härene är också en väldigt naturskön socken. Större delen av socknen består utav skog och odlad jord, men från öster skjuter ett ganska massivt bergsområde i västlig riktning till ungefär socknens mitt. I väst dominerar socknen av mossar. En av dessa mossar är naturreservatet Lärkemosse, som sträcker sig genom fem socknar förutom Södra Härene. Även fast denna mosse har en yta på flera 1000 hektar är den som en gömd skatt i Södra Härenes skogar. För att komma dit går man på små skogsstigar och helt plötsligt är det som att man står och tittar ut över en mäktig Nordisk savann! En annan naturlämning som står kvar än idag är vår jätteek. Trädet minner om en tid då en utav Sveriges äldsta parker sträckte sig genom Södra Härene, ekparken Edsveden. Redan på 1200-talet finns denna park nämnd och ekarna sägs ha varit ofantligt stora och många. Enligt sägnen skall Gustav Wasa, som var intresserad av att räkna och väga allt, ha beordrat en av sina män att räkna alla träd i parken. Som svar fick han då: "Likaså omöjligt som det är för ers Majestät att räkna stjärnorna på himmelen, likaså omöjligt är det för mig att räkna alla dessa träd". Så ta en titt på denna mäktiga ek nästa gång du far förbi Södra Härene. Den står där alldeles intill E20 än idag, tack vare några stolta Södra Härenebor som inte ville se sin fina ek huggas ner för ett vägbygge på 60-talet!

Magdalena Svensson

Nyheter på årets förbundsstämma

Vid fjolårets årsstämma infördes några nya inslag och vi har fortsatt på denna väg vid årets stämma den 16 maj på Tånga hed i Vårgårda. Utvärderingen efter stämman i Mullsjö visade stor positiv respons från Er i hembygdsföreningarna, så därför fortsätter vi nu.

Det finns möjligheter till olika projekt och verksamheter för Er i de lokala föreningarna och det är detta vi i flera olika sammanhang försöker presentera. Sök projektmedel och utöka verksamheten, våga starta något nytt, genomför "föreningsutveckling" i Er kommunkrets!

Morgonkaffe ingår

Kaffe och fralla ingår i anmälningspriset, när ni kommer fram till Tånga och stora idrottshallen. Då är det fritt att välja olika programpunkter: En nyframtagen film av producenten Patrik Danielsson med titeln Hembygdsföreningar i Vårgårda visas kontinuerligt i hallen och ni kan även besöka de två museerna, som ligger på utsidan av hallen: "Bröderna Fåglum-museet och Nostalgi-museet. Öppet kl 8-9 och 12.30-15.30.

Miljöcirklar

Tore Hagmans bildvisning/föredrag Hembygd i Västergötland visar att landskapet förändras och den försämrade miljön påverkar. Vi gör reklam för studiematerialet Landskap för alla, som Riksantikvarieämbetet tagit fram och som stöds av vårt riksförbund och ingår som ett led i EU:s landskapskonvention.

Likaså har föregående period utvärderats och nya målsiffror skrivs in för miljömål på såväl riks- som regionalt plan. Även här kan vi ta fram lämpligt bakgrundsmaterial om ni startar en lokal studiecirkel.

Seminarier

Årets seminarier är fulla med tips och idéer för Er verksamhet. Det finns en rad olika projektbidrag att söka och där vi kan utnyttja detta betydligt mer: Regionen lyser ut projekt i social entreprenörskap, EU-bidrag via Leader-metoden och vi själva driver Föreningsutveckling ute i kommunkretsarna. Är det fler som kommer efter att Göta Älvdal och Ulricehamn har startat?

Vi ställer oss också frågan: Hur skall vi visa upp oss i riksförbundets 100-års jubileum år 2016?

Vi kommer att fördela Er i seminarierna, så att ni i de lokala föreningarna får med Er så många tips hem som möjligt.

Minnesstenen på Tånga

Vi har ju även inlett samverkan med andra närstående organisationer och Arbetslivsmuséerna i Västra Götaland (NAV) samt Studieförbundet Vuxenskolan (SV) kommer att presentera sig i ett seminarium och ge tips om hur vi i samverkan kan utnyttja varandra.

Detta samarbete har lett fram till två nya verksamheter hittills: I november kommer vi tillsammans med NAV att inbjudas till fyra seminarier i regionen. Alla har samma tema och upplägg under rubriken Idéell kraft.

Likaså blir vi partner med regionen när de nu tänker ta fram en digital plattform med arbetsnamnet Industriminnen i Västra Götaland (IMVG). Plattformen består av hemsidor/turist-blanketter och kan vara sökbart över Internet och vissa appar. Även här kommer vi under 2015 att bli inbjudna till informationsmöten.

Högtaleri och teknisk utrustning har vi försökt ordna till hela årsmötet trots att vi blir fördelade på flera lokaler. Tånga har favören att det finns riklig tillgång till bra lokallösningar.

Ställ frågor till styrelsen

Ni har möjlighet att ställa frågor till oss i styrelsen. Utfrågningen kommer att ledas av Agneta Lindberg från Vårgårda. Passa på att ta upp olika frågeställningar, men anmäl gärna i förväg på anmälningsblanketten.

Krönikespel och korum avslutar

De lokala arrangörsföreningarna i Vårgårda, sju stycken, har även arbetat fram ett krönikespel om Tånga och Vårgårdas historia. Denna premiär kommer mot slutet av dagen och här får vi vara med om hur Tånga blir övningsfält för artilleriregementet i Göteborg och hur höstövningarna går till. Allt leder fram till dagens Vårgårda med Autoliv och ett starkt näringsliv. Allmänheten inbjuds via annonser till detta krönikespel och vi årsmötesdeltagare kommer att under ledning av vår fanvakt marschera ut.

På samma sätt som är brukligt i militära sammanhang, mer än 100 årig tradition på Tånga, så avslutar vi med korum. Vår lokala präst Tommie Andersson är med i spelet och leder korumet. Vi sjunger den gamla psalmen Vår gud är oss en väldig borg,

Sven-Åke Mökander

Bli gladare! Må bättre! Sjung mera!

Att sjunga i kör är inte bara en rolig hobby utan också rena hälsokuren. Det säger Egon Freij, som sjungit i Falbygdens Manskör sedan 1980. Genom att sjunga ihop med andra blir du gladare, mindre stressad och full av energi. Den kända artisten Caroline af Ugglas har till exempel under många år varit en ivrig förespråkare för att vi skall sjunga mera tillsammans - inte minst för att må bättre.

Sången frigör ”må-bra-hormoner”. Sången är uppbygglig. Den dränerar inte kroppen, den fyller på med glädje påpekar sekreteraren Gösta Eriksson, som för övrigt har många år som psykolog bakom sig.

Att man kan få recept på motion har du nog hört talas om. Men visste du att det även förekommer recept på att sjunga? Redan för tio år skrev tidningen Apoteket: Nu är det vetenskapligt bevisat – körsång är nyttigt för både kropp och själ! Allra bäst mår amatörsångarna. Och detta med risk att få sälja mindre mediciner!

– Det är inte så lätt att precisera effekten av sång på vår kropp och själ, säger Töres Theorell, professor emeritus vid Stockholms Universitets Stressforskningsinstitutet. Sjungandet påverkar till exempel både andning och muskulatur, något som i sin tur kan ge utslag på värden i olika tester. I körsången tillkommer också en social faktor, man gör någonting tillsammans menar han.

I Falbygdens Manskör ser man fram mot att sjunga in våren kring Valborg och att medverka på Sveriges nationaldag. Men också mot samarbete med Kalmars manskör, som kommer på besök. Kören planerar att

Rena medicinen. Att sjunga med i Falbygdens Manskör är hälsosamt men kanske är det beroendeframkallande.

göra en utflykt med körkonsert till Karlsborg i mitten av juni, under det fyndiga namnet Sångarna på fortet. Även andra körer i Västergötlands Sångarförbund har anmält intresse.

Om du är utarbetad, stressad, uttråkad, otillfredsställd, prova på att gå med i en kör och se vad det gör med själen och kroppen!

- Men du är välkommen i vilket fall som helst skjuter nuvarande ordföranden Gunnar Hedberg in. Prova på hur det känns att sjunga i kör, utan att på något sätt binda dig, föreslår andrebasen

*Lennart Rundqvist
Gökhem*

Missgjerningsbalken cap 3 § 7

Idkar någon arbete eller handtwerk på Söndagar eller Högtidsdagar; böte Tio Daler för sabbatsbrott, utan det sker till egen eller andras nödtorft, som uppskof ej tåla kan.

Upläses öfver hela Riket, 14 dagar före Midsommars-Dagen.

Kongl. Maj:ts förnyade förbud emot löfwande i kyrkor, samt löfsalars uppsättande, gifwit i Stockholms Slott then 15 febr.1773.

Wi Gustaf med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wändes Konung Göre witterligit at althenstund Löfsalars uppsättande samt Löfwande uti Kyrkor och annorstädes, ehuru sådant wid 10 Daler Silfwermynts wite uti 31 § af Kongl., Förordningen om Skogarne uti Riket

under then 12 Dec.1734 är förbudet, finnes icke thesto mindre ännu årligen, särdeles wid Midsommarstiden, så wäl å Landet som uti Städerna wara i bruk; Och berörde Förbud således öfwerträdes genum en osed, som till en fåfäng prydnad förspiller och öder Löfskogen, hwilken til åtskilligt nyttigt bruk i hushållningen är så angelägen, at med sorgfällig sparsamhet wårdas, i synnerhet på the mindre Skogrike orter. Ty föränlåtas Ni härmed i Nåder at förnya förberörde K:gl. Förbud emot alt löfwande och Löfsalars uppsättande, med utsättande af fördubblat wite, eller 20 Dal.S:mt, för then, som med brott häremot beträdes.

*Ur Svältornas Fornminnesförenings
årsskrift 2015.*

Enögd Älgårspojke proffs som vargjägare

Varglappar. De här färgglada lapparna, fotograferade på Vadsbo museum, användes när man jagade varg i Tiveden.

Sven i Sjöbråten var vallare som pojke och en dag då han satte sig på en stubbe för att äta kastade han potatisskallen i en håla vid stubben. Då

märkte han att det rörde sig i hålan. Det såg ut som sex mycket små hundvalpar som gapade för att få i sig potatisskal, men Sven insåg förstås att det var vargungar och samlade ihop sina djur och drog hemåt.

Där berättade han om ungarna och husbonden samlade genast folk som drog upp till platsen med gevär och inväntade varghonans återkomst. Hon sköts och ungarna slogs naturligtvis ihjäl. Vallpojken lovades rentav riklig ersättning för sitt tips, nu kanske Älgårstrakten var vargfri för ett tag. Detta skall ha hänt på 1850-talet och historien berättas av Sveriges kanske ende professionelle vargjägare, Johan Walfrid Enocksson.

Han berättar även om gården där en gris kommit lös och man såg att en varg närmade sig. Men husbonden trodde att det var grannens gris så han manade till lugn. Tills han insåg att den egna stian stod öppen och skrek till gårdsfolket att skrämma bort vargen.

”Fel” öga

Detta var en tid när boskapen i Tiveden drabbades hårt av varg, så det var inte märkligt att Johan Walfrid och hans tvillingbror Hjalmar, födda 1892, tidigt lärde sig skjuta och jaga. För Friden (som Walfrid kallades hemmavid) gick det illa. Ett skott gick av när bössan inte var riktigt stängd och flisor träffade 13-åringens ena ögat. Olyckliga omständigheter gjorde att det dröjde i stort sett två dar innan han träffade läkare och då gick inte ögat att rädda.

Till råga på allt var det ”fel” öga, han var högerskytt men tvingades utan högeröga lära om till vänsterskytt. Om allt detta kan vi läsa i en ny bok av Christer Westerdahl, *Den enögde vargjägaren i Wilhelminafjällen*, Johan Walfrid Enocksson. Westerdahl är professor från Götene och medverkade i Västgötabygden senast förra numret med en artikel om Hertig Erik i Hangelösa.

Johan Walfrid blev inte bara enögd, i samma veva dog hans mamma och pappan lämnade pojkarna att klara sig själva. Det gjorde de förstås på ett äventyrligt

sätt, Hjalmar hamnade på Nya Zeeland medan Johan Walfrid blev jägare i bland annat Orsa finnmark och Vilhelminafjällen.

Anföll inte

Boken bygger till största delen på Enockssons egna bevarade berättelser, för han var lite av en idol för sin tid. Så här låter Westerdahl oss att ta del av massor av kunskap om vargarnas liv och egenheter inhämtade under iskalla dygn ute på fjällen i väntan på att vargen skulle komma inom skotthåll.

Det var ett hårt och fattigt liv, men Enocksson verkar ha gillat det. Fast han kunde ha andra sidor också, det berättas om hur han när han bodde i mer civiliserade trakter kunde lästa sagor för barnen. Det kunde vara klassiker som Illiaden.

Och även om vargarna gjorde stor skada på renarna uppe i norr så erkänner Enocksson att de aldrig försökte anfalla honom.

Hans Menzing

Helt naturligt

Vargjägaren Johan Walfrid Enocksson skidar vid norska gränsen 1945.

Foto Trygve Brunsell

Ewa Vikingson en annorlunda bondmora

I Kungegården i Eggvena bor Ewa och Esbjörn Vikingson. Esbjörn har bott där hela sitt liv, Ewa sedan bröllopet 1968. De har fyra barn och åtta barnbarn. För Ewa och Esbjörn är en levande landsbygd oerhört viktigt. Bonntös, mamma, postchef och mathantverkare är titlar Ewa kunnat sätta på sitt visitkort.

Mathantverkare. För Ewa Vikingson är mat av hög kvalitet A och O.

Ewa växte upp på en gård i Eggvena tillsammans med nio syskon. Först var det folkskola i Eggvena, sedan realskolan i Herrljunga och 1966 studentexamen vid Alströmergymnasiet i Alingsås. Realskoleklassen i Herrljunga var lite speciell, säger Ewa, vi var bara tjejer och när vi firade 50 årsjubileum var det som om vi bara haft ett långt sommarlov.

Yrkesval

Mitt drömyrke var att bli lärare, men tack vare ett möte med en postmästare som berättade för henne om sitt jobb ändrade jag mig. Hemma hade jag inte haft någon direkt kontakt med Posten, inte ens en lantbrevbärare, för vi hämtade posten i Åkes affär. Ewa sökte in på Posthögskolan och kom in på en tvåårig utbildning. När utbildningen var klar blev det bröllop och fyra barn, så det blev ingen tid för en fast tjänst. När barnen var små kunde jag rycka in som semestervikarie på närbelägna postkontor. När barnen växt till sig, kunde jag söka fasta tjänster och var postchef i Grästorp, Skövde och Alingsås fram till 2005. Då hände så stora förändringar inom Posten, så jag tappade lusten, säger Ewa.

Hembygdsföreningen

När hembygdsföreningen i Eggvena startade var Ewa inte engagerad, det fanns ingen tid över, säger hon. En

av eldsjälarna i föreningen var Petrus Hermansson och han var väldigt kunnig om det gamla Eggvena och föreningen gav ut boken Eggvena i gången tid. När Ewa fick se den blev hon imponerad. Tänk att Eggvenabor kan så mycket och så var intresset väckt.

Medlemmarna i hembygdsföreningen har ett stort engagemang för sin bygd. För ett antal år sedan var skolan nedläggningshotad på grund av sviktande elevunderlag. Då samlades man i bygdegården för att hitta lämpliga tomter för ny bebyggelse. På en stor karta kunde alla markägare markera var de kunde tänka sig att sälja en tomt. Efter ett tag kunde man presentera att antal lämpliga tomter för kommunledningen och nu finns det fem nya villor och skolan är räddad.

Att vara ordförande i hembygdsföreningen är ett fint uppdrag, tycker Ewa. Vi tror att det är bra om man inte sitter på en ordförandepost för länge. Vi har varit fem ordförande på tjugo år och vi har märkt att det ger föreningen vitalitet.

Profilen

Mathantverkare

När Ewa och jag sitter och pratar vid köksbordet och ämnet kommer in på kalvdans förstår jag varför Ewa slutade på Posten några år för tidigt. Det berodde

Kungegården. I arbetsrummet finns en tavla av Ratikainen målad för cirka 100 år sedan.

inte bara på förändringarna inom Posten. Ewa berättar att man ofta fick för mycket råmjölk och då frös man ner den. Det problemet var vi inte ensamma om här på Kungsgården, det hade alla mjölkbönder. Undra om man kan göra kalvdans av råmjölk som varit fryst, funderade Ewa på. Ewa testade och det gick jättebra. Hon berättade det för några andra bondmoror och så kom de på att bjuda på kalvdans vid ett evenemang i bygdegården. Det blev succé.

Men hur skulle man kunna göra något bra av detta? Baka pannkakorna var inget problem, det kunde vi. Men vi ville ju sälja vår produkt och då gäller en massa byråkrati och man måste ha kontakter. Vi hade tur. En

Kylbilen. Med den här bilen åker Ewa runt och hämtar råmjölk, men den används också vid leveranser av den färdigbakade kalvdansen.

av bönderna hade lockat en stockholmstjej att bli bondmora utanför Herrljunga. Hon kunde inget om kalvdans, men hon hade jobbat på ICA Delikatess i Stockholm, så det där med kontakter och att fixa kunder det var hennes grej.

Tack vare att Herrljunga kommun hade en miljöchef som lyssnade på oss och gav oss viss frihet kunde vi 2005 hyra in oss i köket på Hemgården, ett äldreboende i Herrljunga. Där fanns lokaler som klarade miljökraven och där är vi faktiskt fortfarande kvar.

Kullings Kalvdans

Vår idé förvandlades till ett Leader-projekt, berättar Ewa. Vi kontaktade mjölkbönder allt eftersom vår produktion växte. Nu driver vi ett företag som heter Kullings Kalvdans. Vi har leveransavtal med ett 20-tal bönder och man kan säga att de finns i ett närområde. Bönderna fryser ner överskottet på råmjölk och sedan åker vi ut med vår kylbil och hämtar in allt efter behov. För oss är det viktigt att våra leverantörer är bra folk med goda kunskaper.

Olika kundtyper

Man kan säga att vi har tre olika huvudgrupper av kunder, säger Ewa. Delikatessaffärerna är ryggraden. De köper kontinuerligt

Diplom. Ewa fick ta emot Gastronomiska Akademiens diplom i Ridarhuset den 20 januari 2013.

Den andra gruppen är restauranger i städerna. Det är ofta de har önskemål om speciella smaker och det kan vara spännande. Restaurangerna varierar sina menyer med jämna mellanrum och då kan kalvdansen försvinna en period.

Den tredje gruppen kunder är sjukhus, äldreboenden och skolor. Kalvdans är nyttig mat och ett bra kostillskott för äldre människor. Äldre människor uppskattar att få kalvdans då och då.

Kalvdans eller råmjölkspannkaka

Varför kallar Ni råmjölkspannkaka för kalvdans, frågar jag Ewa. Här i Eggvena säger vi kalvdans, svarar Ewa, men bara en dryg mil bort vet dom inte vad kalvdans är, där heter det råmjölkspannkaka. Men kalvdans är inget nytt ord, fortsätter Ewa, i en ordbok från 1682 förklaras det att kalvdans inte är en dans utan en maträtt gjord av råmjölk.

Förr visste alla på landsbygden vad råmjölk är, nu måste vi sprida kunskapen om råmjölken. Den nyfödda kalven måste få råmjölk inom fyra timmar. Det är en del av kalvens immunförsvar. När kalven fått tillräckligt med råmjölk säger kroppen till och kalven vill ha vanlig mjölk. Det är överskottet som vi gör kalvdans av.

Farmor och mormor

Något direkt drömyrke hade Ewa inte när hon växte

upp. Kanske var det bondmora, jag minns inte så noga, säger hon. Jag är väldigt nöjd över att livet blivit så gott. Någon normal bondmora tycker hon inte att hon varit om man med det menar att hjälpa till uti i ladugården. Jag har fått andra uppgifter som är nära kopplade till livet på landet. En levande landsbygd är oerhört viktigt men det kräver duktiga bönder. För närvarande är Ewa ordförande i Kullings Gille som är en lokalav-

delning av Hushållningssällskapet. Att få jobba i en organisation som varit verksam i flera hundra år och som ständigt utvecklats är fascinerade, tycker Ewa. Men det som smäller allra högst just nu är att få vara mor-
mor och farmor. De åtta barnbarnen betyder så oerhört mycket för Ewa och Esbjörn.

Leif Brunnegård

Vid kungliga älven fastställdes freden

Vid den kungliga älven möttes kungar och stormän gång på gång för att stifta fred, ibland med unga prinsessor att gifta bort som pant. En fick rentav namnet Fredkulla på kuppen. Oftast möttes dessa danska, norska och svenska makthavare i trakten av något som naturligtvis hette Kungahälla och den kungliga älven är förstas Göta älv.

Göteborgs Stadsmuseums och Fornminnesföreningens i Göteborg tidskrift *Fynd* 2014 ägnar sig helt åt Göta älvdalens tidiga historia. En lång rad arkeologer skriver om olika viktiga platser och tider. Tillsammans ger de en intressant bild av vad som kanske länge var vår viktigaste port mot omvärlden.

Samarkand

Så berättar Bengt Nordqvist om den enda kända handelsplatsen från vikingatid här i Västsverige, Köpingen som ligger vid Slumpåns utlopp i älven mellan Lilla Edet och Trollhättan. Och Slumpån var dessutom en vattenlänk till bland annat Vittene med guldfynden. Att Köpingen verkligen var en betydande handelsplats kan man se av fynd som pekar både mot Samarkand och Nordafrika. Nordquist tror att det fanns ytterligare några liknande handelsplatser som senare ersattes med Lödöse och Kungahälla.

Även Pia Claesson visar på platser som Starrkärr, som verkar ha varit handelsplatser med kontakter utåt. Och det handlade säkert inte bara om affärer, via de här hamnarna kom nog mängder av impulser utifrån varav kristendomen satte djupaste spåren. Men Pia visar också på att många bosättningar ligger en bit från själva älven, det var inte helt ofarligt att bo där.

Fredsmöte. Olav den helige och Skarajarlen Ragnvald överlägger vid älven.

Kristina Bengtsson och Mona Lorentzson skriver om Alvhemskungsgård som förmodligen tidigt varit viktig plats. Det tyder de många fornborgarna i bygden på. Kanske satt en kung Alf vid Älven i Alfhem. För att inte tala om att denna sagolika plats kan vara de inländska sagornas Alfheim men också förekomma i sagan om Beowulf.

Vägvisare

Mona berättar också om Nödinge unika kyrkplats. Även där vimlar det av sägner och

fynd. Och i vart fall en kung, kyrkan kan ha anlagts av kung Inge den äldre och verkar ha haft torn. Nog så lämpligt här vid gränsen mot Norge eftersom tornet både kunde vara en statussymbol och användas i krigiska sammanhang.

Den här drygt 100-sidiga tidskriften kompletterar boken *Kring Göta älv*, studier i en dalgång som kom för drygt 20 år sedan. Det har ju hänt åtskilligt sedan dess. Så under läsningen slogs jag av tanken: Vad bra det skulle vara för alla hembygdsintresserade med breda översikter över fler intressanta områden.

Vi har en rad år i Västergötland som alla har massor av historia kring sig, för att inte tala om natur och kultur. Visst skulle det vara roligt att med ett lagom stort häfte i fickan kunna ge sig ut på våren och uppleva det bästa. Det finns kanske några redan som jag missat, men vanligen står valet mellan en tunn broschyr och flera tjocka böcker.

Kanske kunde flera hembygdsföreningar gå samman och skapa en turistdrive kring sin fantastiska bygd.

Hans Menzing

Luffare jag minns

När man blir gammal minns man så klart det som hände när man var barn.

Jag tänker särskilt på de här vandringsmännen som kallades luffare. En del återkom med jämna mellanrum och hade varor till försäljning. Var det kanske frihetslängtan som drev dem ut på vägarna, att inte ha bestämda arbetstider? Dom var kanske för lata för att ha ett riktigt arbete. Den som oftast besökte mitt barn-doms-hem var en man benämnd Tjocke-Karlsson. Mina föräldrar och grannar använde det namnet. Som barn förstod jag ju inte att det anspelade på hans kropps-hydd, det var helt enkelt ett namn.

Jag var som barn väldigt blyg för främmande människor och en gång när jag var ensam inne kom han och satte sig på kökssoffan. Det var varmt och dörrarna stod öppna ut och jag sprang ut och ropade Mamma, Tjocke-Karlsson är här! Han hörde ju detta och jag blev tillsagd att sedan bara säga Karlsson, även föräldrarna slopade "förnamnet". Små grytor har ju också öron. Det var så spännande när han plockade upp ur sin stora väska det han hade till försäljning. Småsaker som band, knappar, nålar och annat lade han i locket och annat plockade han upp på soffan. Där fanns underkläder för herr och dam, långkalsonger och damlinnen i äkta macko. Det var nog bra kvalitet eftersom han alltid framhöll detta. Det hände ibland att vi fick någon liten enkel leksak. Han brukade övernatta i höladan, kände sig nog mer som försäljare än luffare. Han fick löfte om att övernatta inne om han ville hjälpa till med att stuka havre dagen därpå. Det gick han med på och min mor bäddade med vita lakan och ett blankt täcke, han hade nog aldrig legat så fint.

När morgonen kom och han fått frukost tog han fram en stor blårutig näsduk och knöt en knut i varje hörn, det blev som en liten mössa. Han hade inget hår, han var väl rädd för solsting. Jag minns hur han pustande kom med en nek i var hand och svetten rann ner för de blanka kinderna, men han höll ut hela dagen. Han återkom några gånger, men han bad aldrig mer att få ligga inne, tyckte väl att det kostade för mycket.

Sölva-Janne

Jag minns en luffare till som aldrig sålde något, bara kom in och pratade. Vi hörde aldrig något namn, men det kunde varit Sölva-Janne, som vi kallade för tomtén. En gång när min mor kom in till våra närmsta grannar satt han tillsammans med det gamla paret och åt kvällsmat. Där stod det en stor gryta mitt på bordet och dom hade var sin sked och åt direkt ur grytan, det blev ju inte så mycket disk då.

Paus. Sölva-Janne tar en paus i en skogsbacke utmed vägem. Bild från Bjärke hembygdsförening. Ur Karl-Erik Andersson i Risveden, del 2, sidan 120.

Jag skulle kunna berätta mycket om dessa gamla människor, hur dom bodde och levde, men det kanske jag återkommer till en annan gång.

Många hälsningar till läsarna av denna lilla fina tidning!

*Kerstin Hermansson
Skövde*

Fotnot

Sölva-Janne hette Janne Andreasson. Föräldrarna kom från Fullestads socken men bodde i Sölvatorp nära Vårgård. De hade fem barn varav de tre äldsta emigrerade till Amerika. Föräldrarna dog när Janne och brodern Karl var 15-16 år gamla.

Karl blev dräng på en gård men blev inte så väl behandlad av bonden. När denne dog frågade Karl prostén om bonden kommit till himlen. Prosten svarade: Det får vi väl hoppas, varvid Karl replikerade: Då vill jag inte dit.

Janne var född 1877. Årtalet var tatuerat på ena handen. Han gick bland annat i socknarna Skepplanda, Hålanda och Lagmansered. På Karstavik sov han i ladugården. Han brukade krypa ner i en vanlig jutesäck, helt naken, även om det var köldgrader.

Barndomsminnen

När Du kommer ihåg ett barndomsminne, gör som Kerstin, sätt det på pränt. Skriv enkelt och vardagligt. Din berättelse kan glädja många andra.

Mjöltnare kommer till Västergötland

Dalåns kvarn och såg. För en besökare före 1950 var Dalån en oväntad, trolsk idyll långt där nere i ravinen. Kvarnen är den höga byggnaden, sammanbyggd med sågen, i Starrkärrs socken. Till höger ladugården i Skepplanda socken. Där fanns också stall för besökande hästar. Bild från Per-Olov Knutsson. Ur boken Kilanda, Ekman, von Schéele och Klingspor av Bo Björklund.

I Bro socken i Värmland föddes 1859 en man vid namn August Andersson. Han utbildades i Stockholm till snickare och fick ett intresse för byggande av kvarnar, och byggde ett antal i Västmanland. Han gifte sig med Maria och paret bosatte sig i Lindesberg.

Familjen flyttade 1893 till Dalstorp där August Andersson arrenderade Osets kvarn fram till 1899. Via Liared och Skeppsholmen hamnade familjen i Ulricehamn, där August livnärde sig med sågverksarbete. Familjen hade vuxit. De hade nu sju barn.

År 1903 var de tillbaka till kvarnarbetet igen. Då arrenderades Dalagårdens kvarn i Björketorp. År 1906 gick flytten till Hällingsjö kvarn och såg. Vattentillgången var liten, så ett ångaggregat inköptes. Äldste sonen Carl fick ta ansvar för kvarnen, och den näst äldste sonen Gustaf fick ansvar för ångaggregatet. Fadern ansvarade själv för sågverket.

Stor familj

År 1908 föddes det sista barnet, Ebba, och familjen bestod nu av föräldrar och elva barn. De bodde i kvarnstugan som bestod av ett rum och kök, kökskammare och vindskupa. Prata om trångboddhet.

År 1913 inköpte August Systra kvarn i Valtorps

socken i Skaraborgs län. Där blev tredje sonen, Konrad, mjöltnare. Där fanns också ett sågverk, samt ett jordbruk med plats för tre kor och en häst.

De stannade i Systra fram till 1921, då familjen köpte Vittene kvarn i Lena socken, där August blev kvar till sin död 1925.

Mjöltnarläkt

Som tidigare nämnts fick sönerna tidigt gå in i mjölnaryrket. Carl, som var äldst, arrenderade 1911 Åsarps kvarn. Den ägdes av Limmareds glasbruk och arrendekontraktet skrevs med inte obekante Brusewitz. Kvarnfallet hade stor fallhöjd och därför installerades en generator och ström kunde levereras till glasbruket. Carl Andersson var den förste i Södra Åsarps by som installerade elektriskt ljus i boningshuset samt en ytterbelysning. Han stannade

kvar i Åsarp fram till 1934, då han köpte Dalåns kvarn i Starrkärrs socken, vilken han innehade till 1943, då han övergick till annan verksamhet.

Näst äldste sonen, Gustaf, fick sin mjöltnarutbildning i Hällingsjö. Fortsatte sin yrkesutövning i Mölndal som han innehade till 1943, då han övergick till annan verksamhet.

Tredje sonen Konrad fick även han sin mjöltnarutbildning i Hällingsjö och fortsatte därefter till Lindome. Han återvände till fadern i Systra och Vittene. Han köpte så småningom Knavra kvarn i Stenkullen, Lerums kommun. Efter Konrad utökades familjen med fyra flickor.

År 1900 föddes nästa son Herbert. Han fick naturligtvis lära mjölnaryrket under sin uppväxt, men började sin arbetsbana vid SJ och han arbetade en tid som mjöltnare vid Örns kvarn i Mölndal. Han slutade sitt yrkesliv med fisklådettillverkning i Alingsås.

Näste son i skaran var Harald. Han fick sin mjöltnarutbildning i Vittene, och drev ett antal år Rävlanda kvarn. Yngste sonen Artur arbetade som mjöltnare i Vittene, men flyttade så småningom till Skeppshult i Småland, och arbetade inom metallindustrin.

Några utav dessa bröders söner arbetade några år som mjölnare. Den som höll på längst var Carls son Helge född 1910. Han gick i lära hos sin far i S. Åsarp, och flyttade med till Dalån i Starrkärr. 1943 arrenderade han Strömma kvarn som tillhörde Strömma lantman- och hushållsskola i Sätilla socken.

År 1947 ställdes kosan till Vistafors kvarn och såg i Ulricehamn, som han arrenderade fram till 1950, då

han köpte den. Han totalrenoverade och moderniserade anläggningen och drev den fram tills den i brist på arbetsuppgifter successivt lades ner under 1980-talet.

Helge Andersson blev på så vis den siste mjölnaren i denna stora mjölnarsläkt.

*Gerhard Andersson
Älvängen*

Kulturarv och samverkan

Att värna om vårt unika kulturarv är en hjärtefråga för oss som vill öka kunskapen om våra traditioner, språk, historia, kulturmiljöer och kulturlandskap. Kulturarvet är med andra ord viktigt att informera om och föra vidare till kommande generationer.

Vi är många föreningar och organisationer som har kulturarvet i fokus, även om vi har specialiserat oss på lite olika intresseområden.

Hösten 2013 tog därför Västergötlands Hembygdsförbund med Sven-Åke Mökander i spetsen initiativ till ett samverkansmöte med "näraliggande" föreningar och organisationer för ett eventuellt samarbete.

Sedan dess har förbundet inbjudit till flera träffar med representanter för Västgötalitteratur, Västergötlands Fornminnesförening och NAV – Industrihistoria och arbetslivsmuseer i Väst. Vid det senaste mötet den 28 februari på VHF:s kansli i Vara, tillkom Västergötlands Idrottshistoriska sällskap, vars ordförande Roland Gustafsson hade hört talas om och var intresserad av att vara med. Han ville ha mer information om bland annat Bygdeband, som låter intressant för idrottshistorikerna.

– Våra möten har skett i positiv anda och vi har presenterat våra respektive organisationer och en rad idéer som vi om möjligt kan utveckla tillsammans, säger Sven-Åke Mökander.

"Åtta rader och en bild" blev resultatet av det första mötet, vilket innebär att respektive organisation tar fram en bild och åtta rader om sin verksamhet, som sedan läggs ut på hemsidor och presenteras i våra olika tidskrifter. Samordnare är Hans Menzing, ansvarig utgivare för Västgötabygden.

Så här glada var Sven-Åke Mökander, VHF, Jan-Olof Berglund, VHF, Per Rosén, NAV, Roland Gustafsson, Västergötlands Idrottshistoriska Sällskap, Pia Åkesson, NAV och Åke Paulsson, NAV vid mötet i Vara den 28 februari.

Hans Menzing, Västgötalitteratur, och Ragnar Sigsjö, Västergötlands Fornminnesförening, hade anmält förhinder. Bakom kameran stod Monika Moberg.

Det har även talats om att göra något gemensamt, exempelvis en mäsas under år 2016, – Hembygdens år – då Sveriges Hembygdsförbund fyller 100 år.

Ett annat konkret exempel är ett NAV-seminarium på hembygdsförbundets årsstämma i Vårgårda den 16 maj. Här visas även Fåglum-museet och Vårgårda Nostalгимuseum. Flera hembygdsföreningar är för övrigt medlemmar i NAV, som har tagit fram en karta över var de olika arbetslivs- och industrimuseerna är belägna.

Monika Moberg

Bränneriet blev kultur

Nu har även brännvinsbränningen blivit kultur. Våra bygder hörde i konkurrens med Skåne till de bygder som brände flitigast och ett av Skaraborgs största brännerier var Anneberg utanför Tidaholm. 2007 stormade Per så att det gick håll i fasaden i den övergivna byggnaden. Men efter flera års reparationsarbete med stöd av Länsstyrelsen är detta exempel på den jordbruksanknutna industrin återställd.

Fast nu visar man bara i teorin hur bränningen gick till. I övrigt förekommer utställningar och andra evenemang.

Stora stenar vapen mot trilska norrman!

Gestilren. Visst står stenen vackert på sin kulle i Varv, men inte stod det något slag här.

Pedagog. Torsten Rudenschölds sten står vid vägen fram mot Läckö.

Blixten. Lennart Torstenson hyllades i barndomens bygd.

Runt om i Västergötland restes för hundra år sedan stora stenmonument som hyllar fäderna och deras heroiska gärningar. Bokstavligen fäderna, för jag kan inte minnas en enda kvinna som hyllas. Dessutom finns det nästan alltid ett politiskt budskap bakom stenarna, ofta riktat mot norrmännen som kämpade för att slippa oss. Vi hade förlorat Finland i början av 1800-talet, och även om vi snabbt ersatte det med Norge så blev grannlandet aldrig en del av Sverige på samma sätt. Särskilt som norrmännen hela tiden stretade för att slippa unionen. Så flera av de tidiga minnesstenarna över gamla slag var egentligen en uppmaning: Varen starka såsom fäderna var, och stå emot norrmännens krav!

I senaste numret av Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift skriver Oscar Trowald i en drygt 200 sidor lång uppsats om historiekultur, nationalism och monumentprojekt i Västergötland 1893 – 1917. Att den finns just i Fornminnesföreningens Tidskrift är förstås ingen tillfällighet, Fornminnesföreningen var ofta inblandad även om den verkar ha ställt större krav på faktakontrollen än agitatorerna i tidningarna. Men uppsatsen har också mycket att ge dagens hembygdsföreningar om de verkliga skälen bakom monumenten.

Glömde norrmännen

Det startade med en minnessten över slaget vid Lena 1208, och den fick en förnämlig placering utanför

Kungslena kyrka, trots att det väl inte är helt klart att striden stod här. Där besegrade västgötske Erik östgötske kungen Sverker med hjälp av just norrman, men det glömmer man förstås bort i dessa tider.

Lite elakt kan sägas att en del av de här stenarna var tidningsankor. Mest aktiv var Gustaf Thorsander, redaktör för konservativa Västgöta Korrespondenten i Skövde. Han fick stort stöd för stenen i Kungslena, och även en sten i Åsle var det många som gillade trots att inte heller den striden var någon direkt svensk seger. En svensk kung (även om han kom från Tyskland) besegrades av Margareta, drottning över Norge och Danmark.

Än krångligare blev det med slaget vid Gestilren 1210, en returmatch där den avsatte kungen Sverker dödades. Det var ju inte mycket att fira, och förmodligen stod inte slaget i Varv där stenen restes.

Nu hade Thorsander i Skövde också fått en konkurrent som styrde konservativa Västgöta Bladet i Tidaholm, Gustaf Lindberg, och därifrån drev egna nationella kampanjer. Vid den här tiden, 1910, var inte norrmännen mycket att göra åt, de hade lämnat unionen fem år tidigare. Men nu hotade vänstern och arbetarrörelsen den höger som så länge tryggt styrt det mesta. Här behövdes alla nationella känslor som motvikt. Inte minst i Tidaholm där bolagen både ekonomiskt och po-

litiskt styrde tidaholmarna som förstas höll åt vänster.

Blixtkrig

Men man hyllade även stora krigare, och störst var Lennart Torstenson som 1903, på 300-årsdagen av sin födelse, fick en pampig sten nära födelsehemmet Forstena i Västra Tunhem. Han var en av de största under 30-åriga kriget och kallades Blixten sedan han uppfunnit blixtkriget drygt 300 år före Hitlers pansargeneraler. Han var dessutom en mästare på artilleri så hans sten omges av kanoner. Det var mycket militärt vid invigningen, men det antyds att den militära närvaron skulle ha varit större om inte norrmännen vid den här tiden

varit som bråkigast. Militären behövdes på annat håll.

Men alla pampiga stenar som restes kring förra sekelskiftet handlade inte om krig. Jonas Alströmer fick flera monument och framför Läckö resten en sten över skolpionjären Torsten Rudenschöld för att nämna några. Stenar som är lättare att förstå idag.

Så se er omkring under strövtåg i Västergötland, där kan ni se en rad tunga politiska inlägg i form av monument som restes inte bara för att hylla stora bortgångna, utan för att väcka den tidens västgötar till nya stordåd.

Hans Menzing

Valborgsmässofirande i Nårunga kyrka 1942

Vårbrasa i en grannsocken 70 år senare.

Efter en sträng vinter har det blivit behagligare väder med plusgrader efter att vi i vinter haft temperaturer

runt 30 minus med kalla nordöstliga vindar.

Vårfirandet började kl 20 i kyrkan. Kyrkoherde Paul Lindberg predikade, sångarna sjöng, en hög militär berättade om kriget i Europa, hemvärnet paraderade.

Efter två timmar i kyrkan gick vi till Klockarelyckan, en gammal äng ovanför Nårunga skola. Först gick ett 50-tal hemvärnsmän med fanor, så ett 40-tal lottor och så skolbarnen från Nårunga, Ljur och Skogbygden, sist kom allt folket. Totalt var vi ungefär 600 personer. Valdus Sävenstrand höll vårtal och slutade med dikten Jag hälsar dig Västgöta rike.

Vid midnatt var brasan utbränd och vi gick hem efter fin bygdegemenskap. Vid kyrkan stod ett par bilar, det var bensinstopp så det var gengas som var drivmedlet.

Prästen kunde få köpa några liter bensin per månad. Vår präst hade bil, en Plymouth. Registreringsnumret på prästens bil var samma som numret på psalmen, Jag går mot döden var jag går och församlingsmedlemmarna var humoristiska och sjöng med ett leende psalmen. Allt var inte bättre förr, men förnöjsamheten var större, liksom hjälpsamhet och genenskap och folk klagade mindre och var tacksamma för hem och mat och fred i vårt and.

Utdrag ur min dagbok.

Text Tage Hilmersson

Nårunga

Foto Leif Brunnegård

En gammal dagbok innehåller inte bara hemligheter

Har Du också skrivit dagbok? Tag då fram den och läs om hur det var när Du var ung. Kanske hittar Du en lika fin berättelse som Tage gjorde. Berätta för dagens unga, de vill gärna höra hur det var förr. Du kan också skicka in den till oss så kanske den kommer med i Västgötabygden.

Hänt på bögda...

Boksläpp i Dimmehus

Uppmuntran. Dimboförfattare fick ta emot bokpaket och blommor.

I mitten av november arrangerades det traditionella höstmötet av Dimbobygdens fornminnes- och hembygdsförening, då presenteras den årliga utgåvan av boken Dimbobygden.

En utförlig presentation gavs av vår redaktör Gunilla Dverstorp. Författarna, varav många är återkommande år efter år, belönades med bokpaket och blomstercheck. Boken har under åren blivit en lokal storsäljare, den trycks i 1100 exemplar och årets upplaga var den 48:e i ordningen.

Böckerna säljs av de lokala byombuden, men finns även till försäljning på flera andra ställen bland annat hos bokhandeln. Kvällen avslutades med filmvisning, "Falks grav" en tankeväckande dokumentär.

*Text Irma Kvist
Foto Arne Gustavsson
Dimbo*

Fotocirkel med detektivarbete

Ett riktigt detektivarbete har börjat i Ullene hembygdsförening. Ett 15-tal medlemmar ur Ullene hembygdsförening har börjat med en fotocirkel med ledning av Maria Sonnbring och Christer Persson i studieförbundet Vuxenskolas regi.

Västgötabygden 2:15

Inte så svårt. Signe i Skattegården har träff med egna och andras barn på mjölkbordet.

De första gångerna letade vi på skolevinden efter gamla foton och vi hittade massor. En del var sen 70- och 80-talet, dom kände vi igen, vi var ju med. Även de från 40- och 50-talet var vi ju med, men dock små. Vi känner igen våra föräldrar, grannar och skolkamrater. Många foton är från skolklasser i Ullene med Håkan Brunnegård som lärare.

Alla är ense om att det är intressant och givande. Sen kommer vi till de foton som det står ett namn, en familjegrupp, men ingen vet alls vem det är, det kanske inte ens är härifrån. Då är det svårt men vi lägger undan dom och tänker senare lägga in på Bygdeband och då kanske någon får syn på dessa kort och rent ut sagt känner igen sej, eller sin släkting. Eller åtminstone har ett likadant kort själv.

Senare tänker vi ha en kväll att visa upp alla scannade bilder och husförhörslängder och samlade tidningsurklipp.

Som mål hade vi ju först att alla skulle få en cd-skiva med alla foton på, men eftersom flertalet inte har dator får vi även göra ett papperskompendium med utvalda bilder.

En annan dröm är att göra fina tavlor av alla dessa vackra foton, exempelvis bråkigaste klassen osv. Visst vill vi att landsbygden ska leva!

*Text Maria Sonnbring
Ullene
Foto Leif Brunnegård*

Tag fram Dina gamla fotoalbum
och skriv namnen på dem som är med på korten.
Din generation kanske är den sista som vet det.

Årsmöte med bildvisning i Gökhem

Med Sven Fransson som mötesordförande och föreningens ordförande Lennart Rundqvist som mötessekreterare har Gökhem Hembygdsförening haft årsmöte.

År 2014 bjöd på omväxlande program, som inledes med "Kul Knyt Kring Knut" då man efter ett rejält knytkalas roade sig med gemensamma lekar. Den 13 februari visades den första av fyra DVD-filmer, som överförts från super-8. Till några av filmerna har under året fogats värdefulla noteringar.

Björn Lippold, Knektarnas Västgötabengtsson, berättade om soldatlivet förr den sista mars. Den 10 april besöktes Kinnarps industrier, där vi bjöds på god fika efter en rejäl rundvandring. Den 22 april berättade Elof Johansson under rubriken Min uppgift i Afrika och den 1 maj guidade Sten Danielsson oss och medlemmar ur Odensbergs samhällsförening i nedre Skår. Stens guidning är en väl inarbetad tradition.

Tillsammans med Lions i Floby ordnade Jan-Olof Falk ett intressant studiebesök med buss till Olidans kraftstation i Trollhättan den 21 maj. Lars-Åke Elfströms idé Åk och fika var temat den 25 juni. Efter en tipsrunda på gamla fordon återsamlades ett åttiotal personer vid Hembygdsgården för att umgås och fika.

Efter tre arbetskvällar under sommaren var det dags för en välbesökt Gökhem Veteranfordonsträff med efterföljande byafest. Mest intressant var den fina tändkulemotorn, som tuffade och gick hela tiden.

Det tidigare planerade studiebesöket på BS Verkstäder genomfördes i september. Ett tjugotal medlemmar lät sig villigt imponeras av företagets snabba utveckling och de förnämliga servicemöjligheterna för tågen.

Att Lars Bägerfeldt är populär visade sig den 7 oktober då ett trettiotal personer kom för att lyssna och se bilder om Våra förfäders bygder fram till år 1600. Den 27 oktober underhöll Håkan Wallgren med Visor till gitarr och lite småprat i höstmörkret. Från byalag till väckelse var temat för Yngve Pettersson den 20 november då han berättade om kyrkans utveckling och skiftets konsekvenser i våra bygder. Besökarna satt som tända ljus i novembermörkret.

På Vinterparaden i Floby 7 december visade en handfull medlemmar på Tore Danielssons fina lastbil hur Julbak vid bakhjul går till – med såväl skåde- som bjudbröd.

Sten Danielsson har filmat ett intressant samtal med Ingabrita Johansson, Odensberg, som styrelsen nyligen visat sin uppskattning genom att utse henne till hedersmedlem. Ulla Platter Fors övertog vid årsskiftet ansvaret för bokning och tillsyn av föreningens Hembygds-

gård efter Irene och Jan Linder, som skött det i fjorton år.

Lennart Rundqvist och Lars-Åke Ljunggren omvaldes till ordförande respektive kassör. Övriga ordinarie styrelseledamöter är Lars-Åke Elfström, Kerstin Gustafsson och Sten Danielsson medan Jan-Olof Falk och Marita Linnarsson är suppleanter. Sven Fransson och Torbjörn Hansson valdes till revisorer.

Ordföranden riktade ett varmt tack till alla som på olika sätt ställt upp för Hembygdsföreningen under det gångna året. Efter kaffe och lotterier visade Ulf Karlsson, Odensberg, uppskattade diabilder från bygden.

*Lennart Rundqvist
Gökhem*

Årsmöte i Ljungsarp

Tack. Märta Johansson fick blommor av ordföranden Laila Andersson för ett fint jobb i föreningem.

Ljungsarps Hembygdsförening har haft sitt årsmöte i Sockenstugan, där de närvarande medlemmarna hälsades välkomna av ordföranden.

Mötet öppnades med en parentation över medlemmar som avlidit under året.

Laila Andersson omvaldes till ordförande för år 2015, vice ordförande Ulla Andersson, sekreterare Ingemar Rudholm, kassör Aina Svenningsson, övriga ledamöter Karl-Göran Ekstener, Hans Persson och Jan Johansson. Märta Johansson hade av sagt sig omval och avtackades av Laila Andersson. Årsberättelse och ekonomisk berättelse godkändes.

Efter förhandlingarna bjöd föreningen på landgång, kaffe och kaka. Allan Tholin visade en mycket uppskattad film från Öppet Hus i Ljungsarp, år 1992. Det är mycket som förändrats på företagen under dessa drygt 20 år.

*Laila Andersson
Ljungsarp*

Vegbyortens Hembygdsförening bygger till

Plintarna är klara. Wilhelm Josefsson och Gustav Johansson vid plintarna i höstas och nu till våren 2015 ska bygget komma igång.

Man kan tycka att de befintliga byggnaderna som finns i Hembygdsparken i Vegby skulle räcka till för att förvara alla föremål som föreningen samlat under årens lopp, men så är inte fallet. Då det visat sig att den lokal som på senare år använts som utställningslokal är väl anpassad för just detta ändamål, med många fönster och bra belysning, så beslutade styrelsen att bevara denna lokal i sitt nuvarande skick. Eftersom en utställningslokal kräver fria ytor så blev man tvungen att förvara en hel del skrymmande föremål på andra platser i samhället och det känns lite orättvist mot dem som skänkt föremålen.

Beslutet har blivit att uppföra en enkel förrådsbyggnad och efter lite olika förslag fastnade man för att förlänga byggnaden där Långgårds affär är belägen, alltså en tillbyggnad på åtta meter, mot norr.

Bygglov har beviljats och även ett kommunalt bidrag som hjälp att finansiera bygget.

*Yvonne Henriksson
Vegby*

Årsmöte i Gösslunda

Årsmöte har hållits i Kaffekvarnen. Mötet inleddes med ljusständning och en tyst minut för under året avlidna medlemmar. Efter mötesförhandlingarna dracks det kaffe och såldes lotter.

Styrelsens vice ordförande Jonas Larsson avtackades och ordföranden Martin Stenholm överlämnade en blomma. Till ny vice ordförande valdes Tore Ivarsson.

Ur verksamhetsberättelsen kan nämnas följande:

Kristi Himmelfärdsdagen var det öppet hus med väfservering. I juni månad ordnades en resa med buss till Binnebergs tingshus, Odensåker, där det även serverades lunch, Lugnås kyrka och hemresa över Kinnekulle. Sista stoppet var vid Sjöutsikten.

Det har även varit friluftsgudstjänst och då serverades det också kaffe. På en trivselkväll medverkade Sven-Erik Jansson som sjöng och spelade gitarr. I december månad ordnades den sedvanliga grötfesten med luciatåg. Det serverades gröt, smörgås, inlagd sill samt kaffe och pepparkakor. Det såldes även lotter. Många fina vinster hade skänkts.

*Margareta Folkesson
Gösslunda*

Göteneborna hyllar Verner med hörna

I början av 1980-talet skedde en historisk revolution i Sverige. Dag Stålsjö släppte loss alla historievänner att vädra sina historiska teorier utan att bli motsagda. Professorerna rasade, men hos massor av vanligt folk vaknade historieintresset.

Mycket av det som sas i programmen var bokstaveligen sagolika funderingar utan förankring i verkligheten, men det fanns lysande undantag. Många av dem kom från Verner Lindblom i Götene, som starkt bidrog till en helt ny syn på tidig historieforskning som tidigare helt kretsat kring Gamla Uppsala. Att ifrågasätta det var nästan värre än att tvivla på Bibeln. Men det vågade Verner i sin Götalandshypotes, som enkelt uttryckt slog fast att de impulser som skapade det svenska riket oftast kom söder ifrån, inte minst från Västergötland. Det är klart att historieintresserade västgötar älskade honom, trots att han egentligen var smålänning.

I oktober förra året dog Verner, nära hundra år gammal, och i januari i år hyllades han med en egen hörna i Hembygdsföreningens museum i Centrumhuset i Götene. Kommunalrådet Åsa Karlsson invigde och Ewert Jonsson höll föredrag kring Verner och hans idéer.

Mot slutet var kroppen svag, men sinnet ungt och hjärnan hängde med. När vi talades vid i telefon och jag artigt frågade hur han mådde blev svaret ofta: Det vill du inte veta! Men när han kom igång med att tala om vår tidiga historia blev rösten ung igen och åsikterna många och bestämda.

Verner Lindblom är verkligen värd att uppmärksammas med en historisk hörna i denna bygd så fylld av spännande historia.

Hans Menzing

Västgötar i förskingringen samlades till årsstämma i Västerås

Stolta över sitt ursprung. Agne Thulin har sina rötter i Kvänum och Gull Tynnvall kommer från Alingsås.

Lördagen den 7 mars samlades ca 50 västgötar boende i Västerås till Västgöta Gillens årsstämma i Odd Fellows Festlokal. Gull Tynnvall avgick efter sex år som ålderman och avtackades för sitt engagerade och betydelsefulla arbete med blomma och nydiktad hyllningsång, som framfördes av de övriga i styrelsen. Tomas Qvarfordt avgick som skaffare och tackades för sina viktiga insatser till fromma för gillet med blommor och vers. Både Gull Tynnvall och Tomas Qvarfordt är bördiga från Alingsås. Valnämndens sammankallande sen flera år Ingemar Helgesson med rötter i Jula, Skaraborg avgick och tackades med blomma och vers. Christina Norén Svensson, uppvuxen i Lerdala, valdes till ny ålderman för gillet. Roland Jarfors från Mariestad, framförde allas tack till "en underbar styrelse" som arrangerar program och samlar västgötar i förskingringen. Efter mötesförhandlingarna avnjöts en god måltid. Det sjöngs bordsvisor, som vanligt flera skrivna av ½-blodet Göran Eskilsson, tidigare ålderman i Gillet och bördig från Hyssna. Sigge Olsson spelade och toastmaster var Sigvard Larsson, som kommer från Mariestad. Det var uppsluppen stämning och trivsamt vid borden. Till den goda stämningen bidrog i hög grad kvällens inbjudne gäst, Leif Brunnegård alias Håkansson från Vårgårda, som underhållande kåserade på temat "Tankar från bögda". Dialekt och västgötakåseri när det är som bäst och det uppskattades stort.

Till sist informerade Crister Brunnegård om intressanta resor han arrangerar genom Saxentorp Tours till svenskbygderna i USA.

Kvällen avslutades med kaffe och tårta följt av lott-

Ny ålderman. Gull Tynnvall avgick efter sex år och efterträddes av Christina Norén Svensson,

dragning. Styrelsen tackade alla, som generöst bidragit till det rikliga vinstbordet. Detta blev en härlig kväll med trevligt och humoristiskt program!

*Christina Norén Svensson
Skrivare & nyvald ålderman i Västgöta Gille*

Stolta över sitt ursprung!

När Christer och jag var på väg hem från en trevlig afton hos Västgöta Gille i Västerås frågade han mig om jag märkt en viss likhet mellan svenskamerikanerna i Minnesota och gänget vi träffat i Västerås. Jag kom inte på något bra svar och då berättade han sin iakttagelser. De är väldigt stolta över sitt ursprung och de uppskattar att få besök från det gamla fäderneslandet.

Men så var det ju. Man berättade med stolthet att man kom från Vänga, Alingsås, Tidaholm och Mariestad för att bara nämna några exempel. Jag hoppas att Du och jag som fortfarande bor kvar i Västergötland är lika stolta över vårt ursprung.

Leif Brunnegård

Västgötabygden 2:15

Bröllopstal från år 1885

Följande bröllopstal höll Olaus Olofsson till sin dotter Julia och Johan Andersson, Vänga Bergsgården, vid deras bröllop 1885

Olaus Olofsson var född i Fristad år 1816. Han var äldste son till Olof Art i Arta, Fristad, och tillhörde alltså Arta Olofsgårdssläkten. Han övertog vid sitt giftermål svärfaderns gård Avelstomt i Borgstena.

I "Några glimtar ur Arta- Olofsgårdssläktens historia" från 1977 berättas om Olaus Olofsson.

Redan vid unga år blev han nämndeman för Borgstena socken. Han var för sin tid ovanligt skrivkunnig, en färdighet som han sägs ha ärvt och lärt av sin far och kunde behandla språket på ett i alla hänseenden korrekt sätt. Hans tid blev till övervägande delen upptagen av offentliga uppdrag och skrivgöromål för andra, som var mindre eller inte alls skrivkunniga. Gårdens skötsel kom att till största delen vila på hans arbetsamma hustru och tjänstefolket.

Olaus Olofsson var känd inte bara i Vedens härad utan till och med långt upp i Skaraborgs län. Han var praktiskt taget själskriven att bli den förste ordföranden i kommunalstämman i Borgstena. Han blev också landstingsman och var medlem av Älvsborgs läns södra hushållningssällskap, och det hade nog inte dröjt länge, innan denne intelligente och självlärde bonde kommit in i riksdagens andra kammare. Men det kom hinder i vägen.

Omkring 1860 bildade Olaus tillsammans med sin svåger Gustaf Andersson och två andra bönder ett bolag, som byggde ett brännvinsbränneri på Avelstomten i Borgstena. Olaus var räknemästaren och bokföraren. Kanske denna uppgift översteg hans förmåga. Det hela blev en olycklig affär och 1867 tvingades bolagsmännen till konkurs. Brännerikonkursen förföljde honom ända tills han den 7 november 1900 slutade sina dagar, hårt prövad och besviken av livet. Men även efter detta oroadde sig hans anhöriga för att någon skulle aktualisera krav från konkursen 30 år tidigare.

Olaus Olofsson är begravd på Vänga kyrkogård och är farmorsfar till mjölnaren David Svensson i Vänga. När Olaus Olofssons dottersonsdotter Gunhild gifte sig med Gösta Henriksson i Vänga den 1 augusti 1950 fick brudparet bröllopstalet av Gunhilds farbror Sven Johansson. Deras dotter Ann-Marie boende i Östergötland har givit talet till David Svensson som spridit det, eftersom de tycker att det är värt att läsas av många fler.

Föhlult den 12 juni 1885

Älskade barn!

Sedan I nu knutit äktenskapets oupplösliga band, så

Olaus Olofsson

vill jag så långt min svaga förmåga sträcker sig, uttala några välmentade ord till Eder.

Om det låge inom gränsen af mensklig erfarenhet, att ett helt lif, framlefvat af tvenne makar, kunde aflöpa utan alla bekymmer och vedervärdigheter, så skulle visst ingen vara mer beredd än jag, att önska Er en fullkomligt sorgfri, af idel glädjedagar bestående lefnad, men då åtminstone så vidt jag vet, sådant är exempelöst i våra dagar, så anser jag mig bättre uppfylla min plikt vid detta tillfälle, om jag, jemte uppriktig tillönskan af det största möjliga mått af jordisk sällhet, ej underlåter att tillägga: Måtte Han, som leder människornas öden, och äfven har deras hjertan i sin hand, lära Eder att med ödmjuk tacksamhet mottaga hvarje glädjedag han skänker, samt äfven att med undergifvenhet bära motgångar och de oväntade bekymren, och att med full förtröstan om Hans bistånd motse sorgens och olyckans dagar, i fall sådana pröfningar blifva Eder lott. Då jag velat förbereda Eder på de moln, som framtiden möjligen kan låta uppstiga på Edert äktenskaps nu så klara himmel, vare det dock fjärran från mig att vilja

fördystra det närvarande; nej, må fritt i denna stund det glada hoppet omkring Eder sprida sitt rosenskimmer, och med kärleken täfla att förljufva Eder lefnad! Glömmen blott icke att allt, allt är en gåfva af Honom, som sjelf är Kärleken i högsta mening, och Edert förbund skall sannerligen komma att innebära så mycken sällhet, som för oss dödliga är tänkbar i detta lifvet; och ehuru jag saknar motsvarande uttryck för mina så innerliga välönskningar, skolen I helt säkert ändå förstå mitt rörda hjertas uppriktiga mening då jag till sist sjunger och beder Herran

Gif Hälsan, Lyckan, Trefnaden och Friden
Omslut dem båda med Din allmagtshand
Och när de slutat mödorna och tiden
O! För dem hem till evigt sällhetsland!!!
Tecknar
Eder på gravvens brädd gående fader och svärfader
Olaus Olofsson

Så vandren, unga två, att under alla öden
Hvarann förlyckliga och följa hand i hand!
Så svären inför Gud, att döden, endast döden
Skall slita ett så ljufvigt band!

Frid vare öfver Er! Man ej behöfver mycket
Af det som lyckan ger, för att bli lycklig här,
Blott man är nöjd med sitt och vet ej af betrycket
Och får en vän, som man har kär.

Ett hjerta, Glad och godt, förutan flärd och ränker
Och nöjdt och anspråkslöst, och rent och oförstält,
Så det är mycket mer än alla lyckans skänker!
Se det gör vännens hjerta sällt!

I hafven detta fått. I kunnen trygga våga
Att på försynen tro, och bida, i dess skygd,
Er utkomst af er flit, er sällhet af er låga,
Er ära af er egen dygd.

Det är blott kärleken, som hjärtan bör förena:
Allena kärleken, med öm och helig rätt,
Gör glädjen dubbelt ljuf – ack kärleken allena
Gör sorgens börda dubbelt lätt.

O, akten den så grant, att åldern aldrig kyler
Den rena känslans eld som gladdede eder vår!
Se kärleken är mild, han tål, han öfverskyler
Och hvad han ger, han återfår.

Man ej på denna jord en englahenhet funnit:
Du är en menska sjelf, och menska är din vän.
Var huld mot den du vann! Var nöjd, om den du vunnit
Är lika huld mot dig igen!

Bland all den hvardagsbrist, som vid naturen låder,
Hvad ymnigt skäl till tröst och frid och tålmod.
När i en makas själ, likt Gud en maka skådar,
Och finner glad, att den är god.

Det skall ej svika er, I lyckliga, som knyten
De bästa hjertans band i dag med helig tro:
Mot ingen lånad glans er hyddas ro I byten
Och edra hjertans egna ro.

Så vandren, unga två, att, under alla öden
Hvarann förlyckliga och följa hand i hand!
Så svären inför Gud, att döden, endast döden
Skall slita ett så heligt band!

Ann-Britt Boman

Utflykt till Vingåker

Lördagen den 1 augusti 2015 planeras en bussresa till Vingåkers Hembygdsförening i Sörmland. Resan börjar 7.00 i Lidköping går via Skövde och Tibro till Valla hembygdsgränd i Vingåker.

Festligheterna börjar klockan 11.00 med sedvanligt program, underhållning och musik, dräktvisning, hantverk och servering. Priset är någonstans mellan 300 – 500 kr beroende på antal deltagare. Denna högtidsdag har vi folkdräkt på oss hela dagen men har du ingen dräkt är du välkommen med i valfria kläder.

Intresseanmälan till Erna Wester: 0500-42 53 72 eller Samuel Alteryd 0510-266 60 /0731-82 79 70 för visat intresse senast den 10 maj, e-post sam. Alteryd@levnu.se Alla som visat intresse får senare en inbjudan.

*Samuel Alteryd
Lidköping*

Öxabäck kvarn är åter i drift

Brokvarn i Öxabäck har fått vattenrännan renoverad tack vare flitigt hembygdsfolk och pengar från Vårda Vattenbrukets Kulturarv. Nu kan såg och kvarn åter användas. På platsen, som lockar många besökare och har stort kultur- och industrihistoriskt värde, finns även broar från olika tider. Redan 1615 fanns det en tullkvarn här och senare skall det ha funnits sex sågverk på olika sidor av vattendraget. Sågen lär vara en av de få i Väst-sverige som använder vattenkraft.

Läsvärt i korthet

Badgäster och bedragare. Ett tecknat mysterium från Hjo. Författare och tecknare: Christina Jonsson. Utgivare: Fingerprint Illustrationer, Skövde. En 90 sidor lång tecknad serie om dramatik, stölder och ond bråd död bakom idyllen med fina bilder från Hjo för 100 år sedan.

Mimers brunn. Arkeologi, etnologi & historia i Västra Götaland. Redaktör: Christina Ström. Utgivare: Vätteleuset. 52 sidor med massor av illustrationer och artiklar om bl a H H von Essen och tändsticksfabriken Vulcan samt en trädisk från Stola och glimtar ur tallrikens tidiga historia.

Fynd. Tidskrift för Göteborgs Stadsmuseum och Fornminnesföreningen i Göteborg. 2014. Redaktion: Stina Andersson, Kristina Bengtsson, Åsa Engström och Håkan Karlsson. Denna gång drygt hundra sidor om Göta älvdalens historia.

Meddelande från Föreningen för Västgötalitteratur. Nr 1 2015. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bl a Nääs slott och västgötalitteraturen (föreningen håller sitt årsmöte på Nääs i år), personnamn på västgötska runstenar och återbesök hos västgötajarlen Ulf Tostesson.

Körbärsblomman. Nummer 1 2015. Medlemstidning för Eggby, Istrum och Öglunda Hembygdsförening. Redaktör: Hjördis Lundberg. 26 sidor om bland annat Valle härads tingshus i Skärv och om det svåra livet som hustru till en stortjuv.

Gustaf Tenggren – En biografi. Författare: Lars Emanuelsson. Förlag: Kartago. En praktvolym om konstnären från Magra som var med och skapade Disneyfilmerna Snövit och Pinocchio.

Bilder från Nossebro förr och nu. Årgång 26. Redaktion: Kerstin Abelsson, Ingegerd Johansson, Rune Niklasson, Per-Arne Nordqvist och Åke Tallberg. 36 sidor med många bilder i färg och svartvitt. Bl a berättar 94-åriga Kerstin Larsson om hur det var att växa upp i Nossebro under 20- och 30-talen.

En kopp kaffe på Nordpolen. Ett Conditori anno 1903. Foto: Simon Cederquist. Text: Christer El-Mochant. 176 sidor med massor av härliga bilder och recept. Här finns både historien bakom namnet och bakom konditoriets drygt 100 år.

Kullabladet. Vinter nr 1/2015. Medlemstidning för Backstugans Vänner i Upphärad. Redaktör: Lena Calmestrand. 76 sidor i nytt behändigt format med massor av färgbilder och färgstark historia.

Västgötogenealogen. Tidskrift för Västgöta Genealogiska Förening. Nr 4 2014. Redaktör: Kjerstin Olofs-

son. 20 sidor om bl a Prästergötland, en släkt- och historieresa bland kyrkor och gårdar i Västergötland.

Ättlingen 2014. Redaktör: Monika Moberg. Utgivare: Skövde släktforskarförening. 16 sidor med bland annat minnesord över allvetaren Walter Önerbrant och en berättelse om livet som bondpiga på 50-talet. Dessutom manar redaktören till källkontroll i släktforskanDET. Det är lätt att nöja sig med att skriva av gamla uppgifter som inte alltid är korrekta.

Jonsereds motorsågar. Författare: Magnus Brink. Förlag: eget. 144 sidor, rikt illustrerade i färg, om de röda motorsågarna som är västsvensk industrihistoria.

Skara stiftshistoriska sällskap. Medlemstidning 1 2015. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bl a herrskapsläktare i Södra Ving kyrka och biskop Sven Danells herdabrev.

Årsskrift för Ullervad Leksbergs Hembygdsförening 2015. Redaktionskommitté: Åke Möller och Lars Johansson. 58 sidor. Bl a skriver Harald Gradén om de senaste 15 åren av de 40 föreningen varit verksam och Åke Möller (även presenterad under rubriken Profilen) berättar om tillverkningen av Regulaxmotorn som dessvärre inte sålde så bra.

Vadsbobygden. Tidskrift för Vadsbo Hembygds- och Fornminnesförening 2015. Redaktionskommitté: Tore Hartung, Elisabeth Göthberg och Christina Fjellman. 70 sidor om bl a Mary Kihlbom, som kallats Marie-stads Jeanne d'Arc och Vera Sjöcrona i samma person, kvarstensgruvan i Lugnås samt porträttmålare Kronstrands ovanliga karriär.

Odensåkers hembygdsförening 2015. 70 sidor med massor av personliga berättelser om människor, gårdar, affärer och mycket annat förr, men också om utvecklingen idag. Inte minst om bredbandets utbyggnad.

Svältornas fornminnesförening. Årsskrift 2015. Redaktion: Leif Brunnegård, Runa Eriksson, Ingrid Holmgren, Stefan Svensson och Thomas Svensson. Illustratör: Börje Brorson. 44 sidor med många bilder, en stor del i färg, och texter om bl a hemvärn, ransoneringsskort och köldrekord under kriget för 75 år sedan, folk från trakten vid bondetåget och massor av personliga minnen. Årgång 42 är imponerade välfylld.

Hans Menzing

Välkommen på skrivardagen den 10 oktober på Fristads Folkhögskola.

Bildens betydelse i boken, Jan Töve, världskänd fotograf men också medverkande i Södra Vings prisbelönda sockenbok kommer till oss och talar om bildens betydelse. Mer information kommer.

Studiekommittén informerar

Studiekommittén består av:

Ingrid Zackrisson, Tostared 0320-62015

Lena Johnsson, Istorp 0702-635018

Christer Wennerberg, Vuxenskolan 0708553033

Vi träffas fyra gånger per år för att planera vår verksamhet. Mail och telefonkontakter i gruppen mellan träffarna är ett måste för att det ska fungera.

Följande kurs är planerad:

Någonstans i Sverige - en ungdomsutställning kommer till Ulricehamn 13/5-3/6, Rydal 23/9-18/11, Vårgårda 21/11-13/12, Tranemo 5/10-25/10 2016.

Projektet kulturväxter fortsätter i sommar och höst se utskick från förbundet.

Studiekommittén har påbörjat ett samarbete med Textilmuseet i Borås. Vi har inga datum för samverkan än men det kommer till hösten vintern 2015-16.

Utdrag av domboken, vid lagtima Sommar Tinget med Gäseneds Härad i Ljung den 7 Juni 1860.

No 76 uppå däron skriftligen gjord anhållan, prövar Härads Rätten skäligen härmed stadga ett vite af tio rdr rmt, var till, utom böter efter lag och skadans ersättande, en hvar görs sig förfallen, som å Lars Anderssons egende ett fjärdedels mantal Kronoskatte Ornunga Stenhögen föröfvar skogsåverkan, olofligen idkar jakdt eller fiske eller begagnar otillåtna vägar eller gångstigar. Dock bör denna vitesdom för att vinna tillämpning uppläsa nu genast och sedan minst en gång varje år i Ornunga sockens kyrka. Därom presteskapat bevist domen återlänas.

Som ofvan På Härads Rättens vägnar.
Ernst Nyberg

Uppläst från predikstolen i Ornunga kyrka den (datum och namn oläsbart).

Nästa nummer av Västgötabygden kommer i vecka 26. Manusstopp är det den 10 maj. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. De flesta texter och bilder publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande, Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033 - 26 19 21

e-post: birgitta.fristad@telia.com

Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vårgårda, tel 0322/66 10 26 e-post: vbn.red@tele2.se

Hans Menzing, ansvarig utgivare, Marumstorget 1, 532 32 Skara, tel 0511/12643,

e-post hans.menzing@telia.com

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3, 54015 Våring, tel 0500-441105, 0708-420453,

e-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen. tel 0303 - 74 98 78. e-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad, 465 97 Nossebro, tel 0512/531 50, e-post:

frammestad@tagebrolin.se .

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp,

tel 070-620 66 66, e-post bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna, tel 0320 - 397 77, e-post anna.faxgard@telia.com

Monika Moberg, Norra Bergvägen 16 B, 541 32

Skövde. 070-642 56 70, e-post monika.moberg@blackhornet.se

Förbundsordförande: Jan-Olof Berglund.

Vice förbundsordförande: Sven-Åke Mökander, Markgatan 39, 441 51 Alingsås, tel 0322-67 23 10,

e-post svenake.mokander@gmail.com

Förbundssekreterare: Monika Moberg

Förbunds-kassör: Lena Gustafsson, Fötene Östergården, 447 91 Vårgårda, tel 0322 - 62 71 81, 0705 - 32 64 24. e-post lena@sodraharene.se

Kanslist: Eva Mann, Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-10550. bost. 0511-37 03 30, Bankgiro 378-5383. Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

När Du vill skicka in text och bilder till Västgötabygden använd e-post vbn.red@tele2.se

ÄLVSBOGERS LÄNS
ALLMÄNNA KUNGÖRELSER

LANDSKANSLIET

SER. A. år 1932. Nr 52-56.

Nr 52. Sammanträde för avgivande av yttrande i fråga om alternativa förslag till vägportar i Vårgårda. (Uppläses i Kullings-Skövde och angränsande församlingens kyrkor torsdagen den 10 april 1932.)

I anledning av uppkommen fråga om utförande såsom beredskapsarbeten av vissa skenliga korsningar mellan Statens Järnvägar och allmän väg har från Statens Järnvägar, S:t hantsektionen, till Kungl. Maj:ts Befallningshavande inkommit alternativa förslag till vägportar jämte tillfartsvägar vid Vårgårda; och har därvid begärts utlysande av ett sammanträde för sakens vidare behandling.

På grund härav kallas ägare och innehavare av jord samt övriga bolagsta personer i Vårgårda municipalsamhälle och trakten däromkring, vilkas rätt eller intressen kunna vara berörda av valet mellan de framlagda alternativen ävensom andra av frågan intresserade att vid sammanträde inför Kungl. Maj:ts Befallningshavande i högskolealen Rånö i Vårgårda torsdagen den 21 innevarande april kl. 11 f. m. yttra sig i berörda ärendet.

Till ärendet hörande handlingar och ritningar hållas under tiden intill sammanträdet tillgängliga för dem, som önska därav ta en del, å Vänersborgsbankens kontor i Vårgårda.

Nr 53. Sökt tillstånd att framdraga elektrisk högspänningsledning inom Revesjö socken. (Uppläses i Revesjö församlingens kyrka, varom vederbörande landskommun anmälas hö lördagen bevis.)

Hos Kungl. Maj:ts Aktieförbundet Astembro Elektricitetsverk gjort underdånig ansökan om nödigt tillstånd att, på sätt vid ansökan följande handlingar, karta och ritningar närmare utvisa, dels i anslutning till förtol koncessionerad högspänningsledning från Flanstorp i Revesjö socken framdraga en högspänningsledning till Karkastull och Revesjö inom Revesjö socken samt utordna transformatorstationer å dessa platser dels också i mån av behov framdraga högspänningsledningar för 400/230 volt inom område för allmän väg.

Sökanden har därjämte i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:ts rikets förordna, att sådan fastighet, som tillhör annan än Kronan, och som erfordras för högspänningsledningens framdragande måtte få tagas i anspråk genom expropriation.

Med anledning av Kungl. Maj:ts i nödige rentes den 31 mars 1932 meddelad föreskrift till Kungl. Maj:ts Befallningshavande härinseende bereds ej mindre Revesjö kommun, så och ärare och innehavare av

No 39-1/4

Kungörelse från landstinget 1932.

Härmed tillkännagives. Förr lästes viktiga kungörelser upp i kyrkan.

Kommunens anslagstavla på medborgarkontoret i Vårgårda.

Allmänna kungörelser

När jag växte upp följde jag ofta med min far till kyrkan och satt jämte honom på orgelläktaren, pappa var kantor. Det finns en del saker som jag minns imponerade på mig. En sådan sak var när prästen efter predikan läste upp allmänna kungörelser. Den finaste var nog den som var undertecknad Stockholms slott och så ett datum och längst ner stod det Gustaf. Det var kungen. En nästan lika fin var den som var undertecknad av Landshövdingen. Efter gudstjänsten sattes dokumentet upp på anslagstavlan i kyrkans vapenhus.

Kanske ny genomfart

Kungörelsen här intill är från 1932. Första delen gäller alternativa vägportar i Vårgårda och kungörelsen skulle läsas upp i Kullings-Skövde och angränsande kyrkor den 10 april 1932.

Andra delen handlade om framdragande av högspänningsledning inom Revesjö socken. När den skulle läsas upp framgår inte men Landsfiskalen skulle se till att det blev gjort.

På sidan 14 kan Du läsa om en kungörelse från 1773. Lydde man inte den kunde man fällas enligt missgärningsbalken.

Privat kungörelse

Men även en privatperson kunde få en kungörelse uppläst. Lars Andersson på Stenhögen i Ornunga socken. Han ville inte ha något intrång på sin gård och på sommaringet i Gäsene härad 1860 fick han som han ville. Av domen framgår att för att den skall vara giltig skall den uppläsas nu genast och sedan minst en gång per år i Ornunga sockenkyrka.

Kommunens anslagstavla

När man slutade att läsa upp allmänna kungörelser i kyrkan vet jag inte säkert. Jag har frågat några äldre präster, men något säkert svar har jag inte fått.

Numera skall alla kungörelser anslås på kommunens anslagstavla, som regel finns den i kommunhuset. Där finns också kommunens protokoll.

Förr i tiden fanns det en tidning som hette Post- och Inrikes Tidningar. Det är Sveriges äldsta tidning, där skulle allt viktigt meddelas. Den har ändrats en del. Så här presenteras det på nätet.

Post- och Inrikes Tidningar (PoIT) är ett officiellt kungörelseorgan på Internet. PoIT innehåller kungörelser från myndigheter och andra som enligt lag eller förordning ska kungöra i PoIT för att information ska komma till allmänhetens kännedom. I PoIT kungörs också sådant som regleras av bolagsordning, stadgar eller liknande förordnande.

Leif Brunnegård